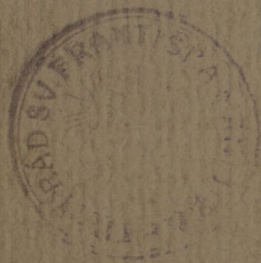

SERAFÍNSKE JAVISKO

sväzok 18

OTCOV **H**RIECH

Nákladom Serafínskeho sveta v Prešove

Divadelná knižnica: Serafínske javisko, sv. 18.

IMRICH ŠILHAVÍK

OTCOV HRIECH

Obraz zo života v troch dejstvách.

1 9 4 8

NÁKLADOM SERAFÍNSKEHO SVETA V PREŠOVE

Prevádzacie právo udelí vydavateľstvo na základe 10 zakúpených knižiek tejto divadelnej hry. Všetky práva sú zákonom chránené! Odpisovanie, požičiavanie, nepovolené predstavenie a neohlásené opakovanie stíha sa podľa § 45 zákona o ochrane autorov.

O S O B Y :

TOMÁŠ CELINA, mlynár,

ALŽBETA, jeho žena,

TOMÁŠ, }
PETER, } ich synovia,

MARIENKA, ich dcéra,

STANISLAV RAŽNÁR, mlynársky pomocník,

MIŠKO, mlynársky učeň,

RÓBERT CHLEBAN, statkár,

MARTA, jeho žena,

ANEŽKA, ich dcéra,

JULKA, pomocnica v domácnosti,

DETEKTÍV.

Dej sa odohráva v dnešných časoch. — Jeseň.

PRVÉ DEJSTVO.

Izba. — Dvere sú napravo, naľavo i v úzadí. Po oboch stranách zadných dvier, ktorými sa vychádza na dvor a do mlyna, je oblok. V pravom rohu v úzadí je pohovka, v ľavom skriňa na mužské šaty a bielizeň. Pri nej na ľavej stene vešiak. Nad zadnými dverami kríž. Naprostriedku izby stól a tri stoličky. — Dej sa odohráva od neskorého rána do obeda. Zvonku počuť hukot mlyna.

1. výstup.

Alžbeta, Marienka.

ALŽBETA (50-ročná, ustarostená. Jej výzor a smutný tón reči prezrádzajú, že ju niečo dlhé roky trápi. Pri stole v koši má bielizeň Hladí. Mužskú bielizeň ukladá na okraj stola, ženskú na stoličku): V poslednom čase sa obávam čo i len myslieť na to, nie ešte spomínať . . . Ale neubrání sa človek v tomto dome. Prinúti ho, aby večne spomínal len ten starý hriech.

MARIENKA (19-ročná, tichá. Oddane znáša matkine trápenia. Porába v skrini): Včera zasa pýtal od Petrika peniaze. A hrozil mu, že ak mu nejaké nesoženie, vraj, uvidí, čo mu vykoná.

ALŽBETA (vzdychne si): Radšej nespomínaj.

Vieš, koľko som sa nasužovala a natrápila. Koľko obetí ma to stálo. A síz — obaja sa mohli umyť v nich. — A predsa všetko vyšlo nazmar.

MARIENKA (*príde k stolu*): Mamička, ja myslím, že škoda je stonať. Náš Tomáš vyrástol v hrubý planič, ktorý dnes ohnúť sa už nedá. (*Vezme mužskú bielizeň a odloží ju do skrine. Vráti sa s ručnou prácou a sadne si s ľavej strany stola.*)

ALŽBETA: Viem ja to. Už si neporadím. Však som sa otca dosť naprosila a neraz som mu povedala: Nedávaj mu toľko tých peňazí, veď to bude tvoj i jeho spoločný hrob. Ach, čo. Ani ma nevypočul. Ba oboril sa na mňa, že večne mám čosi proti nemu i proti Tomášovi. Dobre, pomyslela som si. Neskôr sa presvedčíš.

MARIENKA: Pravda, a už je to tu. Lenže náš otec to nijako nechce vidieť.

ALŽBETA: Ach, kdeže. A ako sa stal tým tajomníkom riaditeľa cukrovaru, zriedkakedy spí doma. Ale otec nevidí ani to. A ja? Dar-
mo sa opovážim povedať čokoľvek. Nič neosoží. Ba naopak — som zlá, mám hubu.

MARIENKA: Nech je, ako chce, ale nemusel by sa vláčiť po nociach.

ALŽBETA: S tým nočným bludárením začal už vtedy, keď bol v meste — v školách. Nemô-

žem povedať, že by sa bol zle učil, ale otcove peniaze a tie, čo doma ukradol — ved' to robil od mala — úplne ho zlumpačily. Vtedy som si so žiaľom v srdci uvedomila, že pre našu rodinu je stratený.

2. výstup.

Predošlé, Celina.

CELINA (58-ročný muž, výzor tvrdý, nevládny, prísny. Spôsoby nevyberané, reč hlučná. V dome i v mlyne je všemohúcim pánom. Pravdu musí mať aj vtedy, keď je oď nej ďaleko. Toto právo vymáha si krikom a tvrdým pohľadom. — Je v pracovnom obleku, zamúčený. — Vojde strmô zadnými dverami): Ženy! Tristo hrmených aby sa do vašich poriadkov! Povedzte, čo len robíte od samého božieho rána?!

MARIENKA (vstane len čo počuje otcov hlas. Pletenie odloží do skrine).

ALŽBETA (dohladi, bielizeň kladie do koša. Pokojne): Pozri! (Ukáže na kôš.) Doteraz som hladila. I tam je (ukáže na skriňu), aby ste mali na nedel'u.

CELINA (hodí rukou): Čo tam. — Ale kde je desiata?

ALŽBETA: Hotová, otec. Už dávno je pripra-

vená. Len mi, prosím ťa, povedz, kedy si ty neprišiel nahnevaný do domu?

CELINA: Vždy! — Lebo som mal príčinu. Tie vaše poriadky mi idú na nervy! Rozumieš?!

ALŽBETA (*vľúdne*): Ale, otec. Denne len pre kadejaké maličkosti.

CELINA (*trafený, pokročí k Alžbete*): Tebe je to maličkosť?! Tak človek je od piatej rána na nohách, teraz je desať a už toho mám práve dosť! — A potom — tí pomocníci — ved sa to obzerá ako teľce! Či sa nazdávaš, že aj s prázdnyimi žalúdkami sa dá robiť?!

MARIENKA (*líškavo, potom odbehne vpravo*): Už to aj bude, otecko. Len sa toľko nehnevajte.

CELINA (*za ňou, miernejšie*): Ja ti hneď poviem, ak chceš, ty... (*Mrmle.*) Iné nerobí, len mrví tými prstami od svitu do mrku.

ALŽBETA (*ide k pravým dverám*): Marienka, prestri im v malej kuchyni. (*Vráti sa k stolu.*)

3. výstup.

Celina, Alžbeta.

CELINA (*pokojnejšie*): Vzal Tomáš to písmo?

ALŽBETA (*nechápavo*): Aké písmo? Ja neviem o nijakom.

CELINA (*prudšie*): Že nevie. Tak včera celý

večer jej to trúbim a ona už nič nevie! —
Ach! (*Hodí rukou.*) A — tebe človek môže... Ako keby hrach na stenu hádzal.

ALŽBETA (*vľúdne*): Ale, otec. Ako môžeš tak hovoriť? Mne si ani len slovo. To iste Tomášovi.

CELINA (*miernejšie*): Teda Tomášovi.

ALŽBETA: No vidíš. A Tomáš tiež nič nespomínal. Keby bol povedal aspoň slovo, aby som mu to písmo ráno pripomenula. (*Poskladá deku na hľadanie a vloží do koša.*) Ten sa môže o mňa aj potknúť a nepovie mi ani slovo. (*Vezme kôš a hladidlo.*)

CELINA: Čo sa ti má vešať okolo krku? Či čo? Veď už nie je sopľavý chlapec.

ALŽBETA (*boľavo*): Bol aj taký a nikdy to nerobil. Ani som si nežiadala. (*Pohnutá k plaču.*) Ale hádam už aj desať rokov mi nepovedal „mama“. Len „vy dajte, urobte“ a tak. Ale nech. Keby mal meno aspoň pre Marienku a Petra. Ale tým nevie povedať ináč, len „ty a ty“ a ten pohľad! Ach, Bože...! (*Strmo odíde vpravo.*)

4. výstup.

Celina sám.

CELINA (*hľadá za ňou, rozpajedený*): Ty...!
Strať sa mi kdesi z očí, lebo parom ma vezme od jedu! (*Miernejšie, pre seba.*) Tie jej

šprosté reči vedia ma vždy len vykoľajit. Ustavične frfle po tom Tomášovi. (*Ide ku stolu, vytiahne zásuvku, hrdo.*) Aj som si myslel. Tuším tu bolo to písmo a už ho niet. Tomáš ho predsa len musel vziať. Darmo: učená hlava je pamätlivá. A môj Tomáš má veru dobrú hlavu. Len žena — tá má vždy čosi proti nemu. Ale jej darmo poviem. Ona stále len svoje. Ako takí ľudia.

5. výstup.

Predošlý, Marienka.

MARIENKA (*príde zprava. Vľúdne, chce žartovať*): Otecko, a vy ste ešte tu? Na káve máte už hádam aj polcentimetrovú kožu. (*Nesmelo.*) A čo ste stále taký...?

CELINA: Obidve s materou ste rovnaké.

MARIENKA: Že by som ja niečo...? Či mamička?

CELINA: Tomáš jej vrta v hlave. (*Odchádza zadnými dverami.*)

MARIENKA (*jemne*): Otecko, aspoň k mamičke by mohol byť trochu inakší.

CELINA (*medzi dverami sa obzrie, prudko*): Čuš! Hádam päty vám bude oblizovať. Či čo by ste chcely? (*Preč.*)

6. výstup.

Marienka sama.

MARIENKA (*sklamane*): Môžem sa mu líškať alebo akokoľvek jemne a pozorne rozprávať, všetko je márne. (*Zo skrine vyberie pletenie, sadne si k stolu a pletie.*) Darmo — otec príde za nami len vtedy, keď je niečo nie v poriadku, aby sa mohol dochuti vykričať a vyvadiť. — A Tomáš — veru nie je odchodnejší. K Petříkovi alebo Stanislavovi nemôže sa ani prirovnať. To je tisíc — a jedno. (*Prezerá prácu, po chvíli.*) Stankovi sa ani len nesníva, čo dostane odo mňa na narodeniny.

7. výstup.

Predošlá, Stanislav.

STANISLAV (*26-ročný, pekného zjavu, jemných spôsobov i správania. Badať na ňom čerstvý duševný nepokoj. — Je v pracovnom obleku, zamúčený. Vojde nesmelo, zpomedzi zadných dvier polohlasne*): Marienka, čo robíš?

MARIENKA (*trhne sa, prudko vstane, pletenie hodí za seba na stoličku. Prekvapená, šťastne*): Stanislav . . .!

STANISLAV (*vidiac, že je sama, vkročí osme-*

lený): Hádam ešte nikdy som sa neponáhľal s desiatou natoľko, ako práve dnes. Trúfal som, že pán majstër musí byť len tu. Reku, počkám, kým sa vytratí. Zaumienil som si, že dnes ťa musím vidieť.

MARIENKA: Taký si obetavý. Stanko.

STANISLAV: Marienka, a nehneváš sa, že som sem prišiel za tebou?

MARIENKA: Nehovor tak. Vždy si ku mne milý.

STANISLAV: Už len taký musím byť. Neskoro je, aby som mohol byť k tebe inakší. (*Vezme ju za ruku, ľavou rukou sa dotýka ramena. Láskavo vyčítuje.*) Včera celý deň som ťa nevidel. Prečo sa mi ani len neukážeš?

MARIENKA: Dobre vieš, že otec mojou návštevou v mlyne nie je práve nadšený. A vôbec nás, ženy, tam nerád vidí. Vraj, aby sme sa staraly o poriadok v dome a darmo neza-vadzaly.

STANISLAV: Od večera som rozmýšľal, ako a kde sa s tebou stretnúť. Ale nie a nie. Keď bolo treba zabehnúť s nejakým odkazom, vždy poslal Miška. A ja . . . Ťažko mi to padlo. (*Pozrie jej do očí.*) Vieš, Marienka . . .

MARIENKA (*súcitne*): Viem, Stanko, trpíš. Ale nech ťa posilňuje vedomie, že i ja trpím s tebou. A ver, že tvoja obetavosť a šľachetnosť nemôže ostať nepovšimnutá.

STANISLAV (*zápalisto*): Marienka zlatá! Ty vieš hovoriť tak krásne, tak nežne a s toľkou istotou, že cítim, ako sa mi množí sila, aby som mohol robiť hoci aj za desiatich a tak statočne a svedomite, že aj pán majster prívolí.

MARIENKA (*zmení tón, neisto*): Myslíš, že otec predsa by bol proti?

STANISLAV (*s istotou, smutne*): Áno. Viem to určite. Včera popoludní som sa presvedčil. Už sa ani nepamätám, čo to odkazoval pani majstrovej. Pravda, ja som bol hneď hotový, že sem s tým zaskočím. Keby si bola videla: pán majster na mňa tak strašne zagánil, až mi krv stuhla v žilách. Ostal som stáť ako prikovaný.

MARIENKA (*zahovára*): Ale, Stanko. Všelijako to býva a dobre sa skončí. Netrať nádej a netráp sa už toľko pre toho otca. Je síce pravda, že on nevie rozoznať robotu od statočnej a svedomitej práce, čo je našou spoločnou nevýhodou; ale mamička — tá vie povedať o tebe len to najlepšie. A ona zato záväží.

STANISLAV (*ľúbostne*): Myslíš...? A ty, Marienka?

MARIENKA (*sklopí zrak*): Ved' vieš...

STANISLAV: Ešte aj s tým sa ti chcem požalovať, že keď na mňa tak zagánil, prudko uká-

zal na poschodie a povedal. Ty si chod' tam — po svojom! Tak veľmi ma to zaboľelo.

MARIENKA: Nespomínaj už. Hádam sa obráti aj na horšie a preda nesmieme tratiť nádej.

STANISLAV. Viem. Ale človeka to preda len zabolí. Pravda, už koľké roky tu statočne robím a pán majster naposledy na mňa ešte aj skrikne, ako by som bol prvé dni učňom.

MARIENKA (*neisto*): Ved' ho poznáš. On na to po čase hádam aj zabudne.

STANISLAV: Čoby zabudol, keď mu zavadziam.

ALŽBETA (*zpoza pravých kulís*): Marienka!

MARIENKA (*trochu sa trhne, smerom k Alžbete*): Prosím, mamička. (*Stanislavovi vlúdne.*) Musím ísť, Stanko. Mamička ma volá. S Bohom. (*Odchádza vpravo.*)

STANISLAV (*za ňou*): S Bohom, Marienka. A ukáž sa mi aspoň občas. (*Rýchlo odíde zadnými dverami.*)

8. výstup.

Alžbeta, Marienka.

MARIENKA (*vo dverách sa stretne s Alžbetou*): Prosím, mamička.

ALŽBETA (*príde zprava*): Už nič. (*Nebadane ju premeria, s úsmevom.*) Pravda, bol tu Stanislav.

MARIENKA (*sklopí zrak, polohlasne*): Bol. Ale len chvíľku.

ALŽBETA: Ja som hneď vedela, že tu musel byť. (*Ukáže.*) Pozri, veď máš zamúčený rukáv.

MARIENKA (*zahanbí sa, oprašuje si rukáv*): Práve čo prišiel. Vtom ste ma o chvíľu volali.

ALŽBETA: A čo ti?

MARIENKA: Žaloval sa mi. Otec na neho vraj zagánil, keď sem chcel zabehnúť s akýmsi odkazom. A povedal mu, aby si šiel po svojom.

ALŽBETA: Teda tak? Veď som si na to už aj myslela, lebo včera mi spomínal čosi také. Reku, počkaj, toho chlapca bude prenasledovať. A tu ho máš — už zabrda.

MARIENKA (*strápená, prosebne*): Mamička, veľmi vás prosím, zastaňte sa nás. Vy najlepšie viete, aký statočný chlapec je Stanislav. Obávam sa, že otec nám bude stáť v ceste.

ALŽBETA: Neboj sa, nebude. A keby predsa... nie, po čase hádam ustúpi.

MARIENKA: Čoby ten... Ja viem — otcovi zavadzia jeho chudoba.

ALŽBETA (*ozvenou*): Chudoba... A načo by mu bol bohatý zať? Ešte nemá dosť toho mahatstva? Naposledy — čo my máme z jeho bohatstva? No, čo? — Večné peklo v dome. A hriech. — Keď sa tebe ľúbi Stanislav, tak to bude on. A keď sa my pominieme a pánom

v mlyne ostane Petrik, môžete si spokojne spoločne hospodáriť. Aspoň nebudete musieť najímať toľko cudzích ľudí.

MARIENKA: Petrik by sa iste tešil, lebo Stanislava má veľmi rád. Vo všetkom sa môže spoľahnúť na neho.

ALŽBETA: Veru môže, lebo jeho statočnosť a pracovité ruky je také bohatstvo a požehnanie pre náš dom, o akom sa nášmu otcovi ešte nesnívalo. Len nech nevymýšľa. Ja nechcem, aby ťa zaopatril do života ako Tomáša.

MARIENKA (*s ťažobou v srdci*): Ešte som vám ani nehovorila: včera večer, ako som umývala riad, otec spustil na mňa taký krik, až sa mi ruky triasly.

ALŽBETA (*so záujmom*): Včera večer? A prečo?

MARIENKA: Že ešte raz nech ma uvidí rozprávať sa s ním. Takú mi vraj tresne, že navždy sa mi odnechce Stanislava Ražnára.

ALŽBETA (*vzdychne si*): Už sa to začína. Už je to tu. Ja som vedela.

MARIENKA: A tak bil pästou o stôl, že som nevedela, či mám byť na pozore pred jeho rukou, alebo zachycovať riad, lebo všetko to padalo. Jeden tanier a ten hrnček s dvomi uškami sa rozbil.

ALŽBETA (*v ťažkom zamyslení*): Nechai tak. Nech... (*Živšie.*) Doteraz sa dialo všetko

podľa jeho vôle. Vďaka Bohu, že sa nestalo niečo horšie. Iba, že Tomáša má tam, kde si ho priviedol. Petřík je na dobrých cestách. Postarala som sa. A čo sa teba týka, vynaložím všetko, obetujem aj posledné sily, len aby si bola šťastná.

MARIENKA (*dojato, nežne*): Mamička! Vy viete hovoriť tak pevne a isto, že celkom sa prestávam obávať.

ALŽBETA (*pevne*): Ináč ani nesmiem, lebo tretina výchovy v našej rodine je už stratená. Tomášova. (*Vzdychne si.*) Neviem, či zodpovednosť pred Pánom Bohom bude nám rozdelená napoly.

9. výstup.

Predošlé, Peter.

PETER (*21-ročný, dobrácky. Inteligentný typ remeselníka. Vojde zadnými dverami vzrušený. Uzlíca predošlé, vzrušene chce zatájiť. Pracovný si vyzlečie, zavesí na vešiak, rukávu na košeli stiahne a zapne.*)

Prosím ťa, Marienka, daj mi ten novší kabát.

ALŽBETA (*zbadá že je vzrušený, nepokojne*):

Čo je, Petříček? Stalo sa niečo?

PETER (*snaží sa byť pokojný*): Ale prečo, mamička? Čože by sa malo stať? Idem do dediny.

ALŽBETA: Nie. Ty nehovíš pravdu. Pribehol si taký... Povedz predsa.

MARIENKA (*prestrašene*): Stanislavovi sa niečo...?

PETER (*premohol vzrušenie*): Ale odkiaľ to beriete? Nikomu sa nič nestalo. Hovorím vám, že idem do dediny. (*Marienke.*) Prosím ťa, ten kabát.

MARIENKA (*plná nedôvery vezme zo skrine kabát a podá ho Petrovi*).

ALŽBETA (*dolieha*): Petriček, keď takto hovoríš, to nie si ty. Prečo tajíš? Na očiach ti vidím, že nehovíš pravdu.

PETER (*oblečie si kabát, neisto*): Ale, mamička...

ALŽBETA: Nie. Čosi sa muselo stať. Otec ťa poslal. Pravda?

PETER (*chvíľu sa rozhoduje, všedne*): Áno. Idem na žandársku stanicu.

MARIENKA (*zdesene*): Na žandársku stanicu?

ALŽBETA: Čo sa stalo?

PETER (*mrzuto*): Vidíte, mamička, práve som nechcel, aby ste sa ľakali. Ešte vám to môže zaškodiť.

ALŽBETA: Ale predsa: povedz už, čo sa vlastne stalo.

PETER (*opatrne*): Veď aj inde sa všeličo stáva. No — a stalo sa aj u nás. Otec bol pred

chvíľou čosi pozerat v skladišti a zbadal, že päť vriec múky je preč.

ALŽBETA:
MARIENKA: (*žasnú*): Päť vriec múky?

ALŽBETA: A kedy?

PETER: Kto vie. Iste len v noci. Pred chvíľou sme so Stanislavom vysypali pšenicu a vtom pribehol otec celý vzrušený. Čo je, čo sa stalo? — pýtam sa. Ale kde — nebolo s ním reči. Všetci traja sme hneď bežali do skladišta. Ale odo dvier ani krok! — nepustil nás, lebo na dlažbe jasne vidieť stopy po mužskej obuvi.

ALŽBETA:

MARIENKA: (*ozvenou, s utajenou hrôzou*).
Stopy po mužskej obuvi...!

PETER (*dôležite, polohlasne*): A viete, či to bola múka?

ALŽBETA (*so zlou predtuchou*): Hádam len nie pána statkára Chlebana?

PETER: Uhádli ste.

ALŽBETA: Či naozaj?

PETER: Tak. A v týchto dňoch si mal prísť po ňu. (*Spamätá sa.*) No, ale už idem. Musím sa ponáhľať. S Bohom. (*Odíde vľavo.*)

ALŽBETA (*neverí, že správne počula, vyjavene sa pozerá, vtom sa spamätá, za Petrom medzi dverami.*) Petriček, neleť na tom bicykli, aby sa ti nestalo niečo.

10. výstup.

Alžbeta, Marienka.

ALŽBETA (*vracia sa zamyslená, viac pre seba*): Tak, Chlebanových múku ukradli (*Vzdychne si.*) Ach, Bože, Bože... (*Iným tónom.*) Ale čo: keby išlo naozaj len o tú múku — čo tam... Človek pocíti v živote aj väčšie straty. (*Odchádza vpravo.*) Ale to peklo, čo príde. A čo si ešte vytrpíme. (*Preč.*)

11. výstup.

Marienka sama.

MARIENKA (*pletenie odloží do skrine, zlomená*): Otec zasa bude hromžiť a kto vie, ako sa to ešte skončí. Darmo: u nás musí byť nepokoj na dennom poriadku. Škoda sa tešiť na pokojnejšie dni.

12. výstup.

Predošlá, Miško.

MIŠKO (*16-ročný úprimný huncút. Je v pracovnom obleku, zamúčený. Príde zadnými dverami ako zlodej. Najprv vopchá len hlavu, polohlasne*): Slečinka...!

MARIENKA (*prudko sa obráti, šťastne*): Miško!

MIŠKO (*vťiahne sa dnu*): Slečinka, priniesol som vám dennú poštu. (*Zpoza košele nápadne vyľahuje malý poskladaný lístok a podá ho Marienke.*) Nech sa páči, prečítajte si. (*Dôležite sa tvári.*)

MARIENKA (*dychtivo hltá obsah lístku, potom starostlivo ho vloží za nádrá*): Ďakujem ti, Miško. Si taký dobrý a obetavý.

MIŠKO (*v rukách krkve zafúľanú čiapku, dôležite*): Nuž, keď som s tým už začal a dá sa, prečo by som vám neposlúžil. A najmä, ako pozorujem, vždy vám prinášam len radosť.

MARIENKA: Veru radosť, Mišenko zlatý. Veď ti to ja nezabudnem.

MIŠKO (*gavaliersky*): Ach, jaj — je tam toho! Mali by ste aj na čo pamätať. (*Zmení tón.*) Ale už píšete, slečinka, píšete, lebo každú chvíľu ma môžu potrebovať.

MARIENKA: No vidíš, aká som zabudlivá. Pravda, aby ťa tu otec nenašiel. (*Sadne si za stôl, vytiahne papier, ceruzku a napíše krátku lístok.*)

MIŠKO (*sebavedome*): Čoby. To nie. Ale vrece sa čoskoro naplní a treba ho odstaviť. A to môžem len ja, lebo je to moja robota. A pán majster, keby ma tu aj našiel, no, čo? Prišiel som sa napiť vody. — Ale nebojte sa, len

smelo píše. Dobre som sa ja poobzeral za ním. Od desiatej nebol hore. Čosi robí dole v skladišti.

MARIENKA (*vstane, lístok starostlivo poskladá a podá ho Miškovi*): Už to aj je, Miško. Hneď ho odovzdaj Stanislavovi, ale tak, aby ťa otec nezbadal. Rozumieš?

MIŠKO (*lístok nápadne vloží za košeľu*): Malá bolesť — malé strachy, slečinka. Len sa už toľko nebojte. A keby predsa čosi, mohol by ma vyzliecť aj do košele — nedostane ho. Pred jeho očami ho zjem.

MARIENKA (*smeje sa*): Ty si vymyslo, Miško. Hádam to nemyslíš naozaj?

MIŠKO: Ba veru hej. A akože ináč? Pozrite sa: (*Ukáže.*) Glg! — a už je to tam.

MARIENKA (*smeje sa*): No ale toto! Či skutočne by si ho zjedol?

MIŠKO: Veď vám hovorím. A naraz, ako makovú buchtu. Potom nech ho pán majster hľadá. Musel by mi rozpárať brucho, a to si už veru nedám.

MARIENKA: Výborne, Miško. Lepšieho poštára mať ani nemôžeme. Uvidíš, že ti to nezaбудneme. Povoláme ťa na svadbu a za každý odovzdaný lístok dostaneš kúsok torty.

MIŠKO: Hohó! — len pomaly, slečinka. Toľko tort hádam ani nenapečiete.

MARIENKA (*neverí*): Ale nevrav. Že by toľko?

MIŠKO (*odchádza zadnými dverami*): Veru. Ja si značím každý odovzdaný lístok čiarokou na schody. No, s Bohom. (*Preč.*)

MARIENKA (*za ním*). S Bohom. A povedz mu, že hneď prídem. (*Odbehne vpravo.*)

13. výstup.

Tomáš sám.

TOMÁŠ (*29-ročný, výraz tvrdý, nevlúdny. Elegantly oblečený príde zľava. Aktovku hodí na stôl. Vtom zbadá Petrov kabát. Chvíľu rozmýšľa, poobzerá sa a už je pri vešiaku. Hľadá vo vreckách. Nájde peniaze. Schová si ich. Potom nôž. Otvorí ho a pozerá. Vtom počuť kroky. Trhne sa, nôž zatvorí, vhodí do vrecka, rýchlo sadne za stôl, z aktovky vytiahne knihu a robí sa, že číta. Mrmle, hrubo*): Koho sem práve čert nesie!

14. výstup.

Predošlý, Marienka.

MARIENKA (*vojde zadnými dverami. Zbadajúc Tomáša, ostane pri dverách. Nesmelo*): Tomáš.

TOMÁŠ (*mlčí*).

MARIENKA (*zarazená, po chvíli*): Tomáš, ty si tu?

TOMÁŠ (*prudko*): A čo, keď som?!

MARIENKA (*pokročí, vľúdne*): Len tak.. či si už doma — sa ťa pýtam.

TOMÁŠ (*naduto*): Sprostosť! A kde by som bol? Hádám tu bývajú Celinoví. Či inde?

MARIENKA (*zarazená, nechápavo*): Aký si divný, Tomáš. Čo ti je?

TOMÁŠ (*listuje, odvrkne*): Nič. Daj mi pokoj.

MARIENKA (*po chvíli*): A prečo si nevyzlečieš kabát?

TOMÁŠ (*obráti sa, prudko*): Spovedáš ma, či čo?! Ký parom ťa sem dohnal?!

MARIENKA (*bôľne urazená*): Teda dobre... Ja ti vždycky pekne a ty ani porozprávať sa nevieš.

TOMÁŠ (*prudko*): Netrep mi tu dve na tri — a zmizni!

MARIENKA (*cúvne*): Čo som ti urobila, keď ma vyháňaš?

TOMÁŠ (*mlčí*).

MARIENKA (*chodí po izbe, chvíľami postojí a skúmavo pozerá na Tomáša. Po chvíli*): Tomáš.

TOMÁŠ (*domrzený*): Už som ti povedal!

MARIENKA: Tomáš, vieš, čo sa stalo? — Ukradli nám päť vriec múky.

TOMÁŠ (*ľahostajne*): Čo ma po tom.

MARIENKA (*nechápano*): Aký si dnes zviáštny . . . Ja ti len preto, aby si vedel. Otec poslal Petrika na žandársku stanicu. Majú prísť vyšetrovať, lebo tam v skladišti sú vraj stopy po mužskej obuvi.

TOMÁŠ (*mlčí*).

MARIENKA: Predstav si: práve tú múku ukradli, čo mal otec pripravenú pre pána statkára Chlebana.

TOMÁŠ (*trhne sa, pozrie na Marienku, vtom sa spamätá, ľahostajne*): Chlebanova múka to bola?

MARIENKA: Petrik tak hovoril. (*Udivene.*)
A čo si sa tak zľakol?

TOMÁŠ (*premáha vzrušenie*): Ale čoby . . . Keď hovoríš, že statkárova. Veď vieš . . . (*Bezcieľne listuje.*)

MARIENKA: Pravda. Taký človek. Čo si pomyslí o nás.

TOMÁŠ (*nervózne bubnuje prstami na stole, hľadá do prázdna. Po chvíli*): A čo otec?

MARIENKA: Tam je — v skladišti. A hreší. Všetk vieš.

TOMÁŠ (*mlčí*).

MARIENKA (*vzdychne si*): Pán Boh vie, kto to mohol ukradnúť.

TOMÁŠ (*knihu vloží do aktovky a odchádza vľavo*).

MARIENKA (*udivene*): Kde ideš, Tomáš? Obed bude čoskoro hotový.

TOMÁŠ (*odvrkne pomedzi dvier*): Mám prácu. Nebudem. (*Preč.*)

15. výstup.

Marienka, Alžbeta.

ALŽBETA (*príde zprava vo chvíli, keď je Tomáš medzi dverami. Nechápavo sa pozerá. Po chvíli*): Čo sa stalo?

MARIENKA: Ale nič, mamička. Bol doma.

ALŽBETA: Predsa: aj ti hovoril niečo?

MARIENKA: Ako obyčajne — veď viete. Povedala som mu, že nám ukradli múku.

ALŽBETA: A on?

MARIENKA: Čo ma po tom! — odsekol mi. Ja mu na to, že to bola múka pána statkára Chlebana. Vtedy sa trhol a ostal bledý ako stena.

ALŽBETA: Iste mu to nebolo jedno.

MARIENKA: Hádám. Veď bol celý premenený, hoci sa premáhal. Ja som to zbadala na ňom.

ALŽBETA: Ale aby si vedela, že aj otec tuší, koľko bije a sotva si myslí, že pán statkár hodí rukou a nechá to tak.

MARIENKA: Však aj na neho sa pýtal.

ALŽBETA: Áno?

MARIENKA: Že čo otec. Tam je, — povedala som mu — v skladišti. A ešte aj to, že hreší. Nech vie.

ALŽBETA: Nech. (*Zmení tón*). Ach, čo . . . On si z toho aj tak málo robí. Obaja si dobre rozumejú. A sotva sa mýlim, keď poviem, že ich nemrzí múka, ale statok. Jedine statok, Marienka moja.

MARIENKA (*s poľutovaním*): Chúd'a Anežka . . . Také dobré dievča.

ALŽBETA (*presvedčene*): Zato ti poviem, že to nepôjde tak ľahko. Gregor Chleban nie je z tých, ktorí len tak dajú svoje dieťa. A ešte za takého, ako je náš Tomáš. Ved' ho on dobre pozná. A nielen on — celá dedina hovorí len o tom, že aj v noci sa vláči po meste, chodí z krčmy do krčmy a čo ja viem aj kade. (*Pohnutá k hnevu i žalosti.*) Hanbiť sa musím za toho svetáka, hoci mi je aj nevlastný syn.

MARIENKA (*nežne*): Ale, mamička, nehnevajte sa zbytočne. Nezaslúži si —

ALŽBETA (*skočí jej do reči*): A či sa nemám prečo? (*Utiera si slzy.*)

MARIENKA: Nezaslúži si, aby ste plakali pre neho.

ALŽBETA (*pokročí, miernejšie*): Také nezdarné decko . . .

MARIENKA: Vy predsa nie ste na vine.

ALŽBETA (*so stupňovaným žiaľom*): Ale obaja nosíme meno nášho otca. A predsa som mu matka. A každý vie, že je z našej rodiny — že je z mlyna. Aha! — to zasa ten mlynárkin pán — povedia si uštipačne ľudia. Či vie niekto, aké chyby porobil otec, keď bol Tomáš ešte malý a aké chyby robí aj dnes? Alebo mám ísť rad-radom presviedčať ľudí, že ja som sa všemožne starala o jeho výchovu, ale otec, ten mi robil vždy napriek? (*Prudko.*) Či čo mám robiť?! (*Prudko s plačom.*) Prosím ťa, povedz mi, čo mám vlastne urobiť?! (*Hlasito plače.*)

MARIENKA (*prestrašená, nešťastne*): Ale, mamička, čo je vám? Upokojte sa. Keby som bola vedela, nepoviem vám o tom ani slovo.

ALŽBETA (*miernejšie*): Mne nemusíš. Ja aj tak viem všetko. (*Vzdychne si.*) Ach. Bože... Hlava ma rozbolí, keď si na to pomyslím.

MARIENKA (*nežne*): Škoda je vám takto sa užalostiť. A škoda aj každej slzy. Nezaslúži si. Naposledy ešte ochoriete a iné by nám už nechýbalo.

16. výstup.

Predošlé, Celina.

CELINA (*vojde napajedený zádnými dverami*):
Kde je to chlapčisko?!

ALŽBETA (*odvráti sa, zásterkou si utiera tvár*).

MARIENKA: Ved' ste ho poslali na žandársku stanicu.

CELINA: Ale či sa nevrátil! — rozumej.

MARIENKA: Ešte nie. Len kabát čo si preobliekol, už aj šiel.

CELINA (*mrmle*): Parády. Dobre, že sa nevtiahol do čiernych. (*Alžbete*.) A ty čo chodíš taká usmoklená? Čo ti je — há?

ALŽBETA (*odvrátená, z reči cítiť, že plakala*): Nič mi nie je a predsa všetko.

CELINA (*posmešne*): Ťha! Ty začínaš akosi múdro rozprávať. Ako keby si bola učená. (*Zahľadí sa na ňu, tvár postupne hrubne, potom prudko hodí rukou.*) Ech! — sprosté reči. (*Marienke*.) Už dávno odišiel?

MARIENKA: Dost' dobrá chvíľa, čo je preč.

CELINA: A trúbil som mu, aby bol jednou nohou tam a druhou tu. Ale kubovi môžeš! — Darebák...

ALŽBETA (*obráti sa, mierne karhavo*): Otec, máš svedomie?

CELINA (*nepochopil, hrubo*): Čo?!

ALŽBETA: Takto nadávať svojmu dieťaťu. Ved' ti robí ako otrok a nemá dňa ani noci.

CELINA (*prudko*): A ja?!

ALŽBETA: A j ty. Ale nadávať zato nemusíš?

CELINA (*trafený*): A teba by to nenapálilo?!

Pešo by som sa bol vrátil a nie ešte na bicykli. Rozumieš? (*Marienke.*) Vybehni na cestu, či ich ešte nevidieť.
MARIENKA (*odbehne vľavo*).

17. výstup.

Celina, Alžbeta.

CELINA (*chodí po izbe, občas zastane*): Ty iné nevieš, len kázne robiť človeku. Už ich mám práve vyše hlavy!

ALŽBETA: Len škoda, že sa ťa nič nechytá. A Tomáša tým menej.

CELINA (*s opovržením*): Chod' kdesi! — ty... Hádám tvoje sprosté reči budeme počúvať.

ALŽBETA (*prorocky*): Otec, nedaj Boh, aby som ti musela niekedy tieto slová pripomenúť. Zapamätaj si: čo robíš — zle robíš. (*Odíde vpravo.*)

18. výstup.

Celina sám.

CELINA (*rozpajedený hľadá za ňou. V prvej chvíli sa nezmôže na odpoveď, až potom prudko vyrazí*): Sprostá! Taká je sprostá ako motyka! Tak ona musí byť vždy tá najmúdrejš-

šia! Ale rozumné slovo nevypustí. A takto to ide so dňa na deň. Od božieho rána do večera im chodia papule a ešte nie je dost' tých pľuhavých rečí! (*Pokročí, miernejšie.*) Parom aby vzal také špinavé jazyky...!

19. Výstup.

Predošlý, Peter.

PETER (*príde zľava trochu zadychčaný*): No, už je tu. Práve vchádza brádkou.

CELINA (*osopí sa na neho*): A ty kadiaľ toľko lietaš, čo?!

PETER: Nemohol som prv. Pán strážmajster mal v dedine súrnu prácu. (*Kabát zavesí na vešiak, pracovný si oblečie.*)

CELINA (*miernejšie*): Ktorý?

PETER: Dubík.

CELINA (*odíde zadnými dverami*).

20. výstup.

Predošlý, Alžbeta.

ALŽBETA (*príde zprava, ustarostená*): Chvalabohu, že si už tu. A čo — prišiel niekto?

PETER: Pán strážmajster Dubík je tu.

ALŽBETA: Otcovi si bol povedať?

PETER (*sberá sa zadnými dverami*): Už vie. Bol tu. Práve, čo odišiel. No, s Bohom, mamička! (*Preč.*)

ALŽBETA: S Bohom...! (*Zamyslená odchádza vpravo, vtom počuje rýchle kroky. Postojí.*)

21. výstup.

Predošlá, Marienka.

MARIENKA (*pribehne zľava, rozrušená*): Tu ste, mamička...? Už išli do mlyna... Otec a strážmajster...!

ALŽBETA (*láskavo*): Ale, dieťa, prečo beháš taká poplašená? Nech išli. Čo ťa po tom.

MARIENKA (*nedôverčivo, potom s úzkosťou*): Pravda... Ale preda... ja sa akosi obávam.

ALŽBETA: Nerozumiem ti. Čoho sa obávaš?

MARIENKA (*celá premenená*): Nie... Vy neviete... nerozumiete...

ALŽBETA (*zľakne sa, zmení tón*): Marienka! Čo sa ti stalo? Chorá si? — povedz! — Či zasa sa stalo niečo?

MARIENKA (*pokojnejšie*): Nie. Už nič... Myslela som —

ALŽBETA (*dovtíni sa skočí jej do reči*): Hádam len nemyslíš, že Stanislav?

MARIENKA (*naiivne*): Najprv som tak, ale potom...

ALŽBETA (*uľahčene*): Netráp ma, dieťa moje, ešte aj ty. Ako môžeš tak myslieť? Či taký by bol? — Iba čo si mi strachu nahnala.

22. výstup.

Predošlé, Peter.

PETER (*vojde zadnými dverami, ohmatáva si vrecká, sledí po zemi*).

ALŽBETA: Čo hľadáš, Petřík?

PETER: Nôž sa mi kdesi podel. Nevideli ste ho?

ALŽBETA: Nôž? — nevidela.

MARIENKA: Aký to bol nožík?

PETER (*postojí*): Ved' vieš — s tou drevenou rúčkou. Mal som vyrezaný na ňom monogram.

ALŽBETA: A kde si ho mal?

PETER (*ukáže*): Tu. Ved' stále ho nosím v kabáte.

ALŽBETA: Nože, lepšie si pozri.

PETER (*hmatá*): Nemám. Už som ho hľadal. (*Znova hľadá na zemi a inde.*)

ALŽBETA

MARIENKA: (*pomáhajú v hľadaní*).

PETER: Ej, škoda takého noža. Bol ostrý ako britva. Remene som ním rezával. A teraz by sa mi práve bol zišiel. (*Vzdá sa, hodí rukou.*) Ej no... (*Odchádza zadnými dverami, obráti*

sa.) Ale keby ste ho náhodou našly, odložte mi ho. (Preč.)

MARIENKA (za ním zpomedi dvier): Dobre Petrik, pohľadáme ho. A čo nového tam v skladišti?

PETER (zvonka, so smiechom): Doteraz nič. Pán strážmajster nám má pozerať obuv, či to nebol náhodou niektorý z nás.

23. výstup.

Alžbeta, Marienka.

ALŽBETA (pritiahne dvere, karhavo): Ale, dieťa! Či naozaj každý musí hneď vedieť o tom? A dobre vidíš, že po dvore sa ustavične motajú ľudia.

MARIENKA (zarazene): Sotva kto rozumel, veď som mu nie hlasno. (Ukáže.) A bol iba tu — pod odkvapom.

ALŽBETA: Ale on — predsa si počula, ako kričal. A tí tam na dvore tiež. No či je to treba? Prečo si dnes taká poplašená?

MARIENKA: Keď volal, že strážmajster im bude pozerať obuv.

ALŽBETA: Bude alebo nebude. Čo ťa po tom? A naposledy — veď čosi len musí robiť. Ako by sa dozvedel?

MARIENKA (pokojnejšie, nedôverčivo): Pravda ... musí ...

ALŽBETA (uľahčene): No, konečne. Myslela som, že mi ani nedáš za pravdu.

MARIENKA (naivne): Nehnevajte sa ... ja neviem ... nemôžem za to, že práve dnes som taká vzrušená.

ALŽBETA (odchádza vpravo): Nemáš príčiny. Ale už aj poďme, dieťa moje. Hádám je aj po dvanástej a my ešte nemáme prikryté. (Marienka za ňou. Vtom počuť hlučné kroky. Obe postoja a obrátia sa.)

24. výstup.

Predošlé, Peter.

PETER (vtrhne zadnými dverami celý premenený, zadychčaný, ako bez seba): Nie! Neverím! To nie je možné! To nemôže byť pravda!

ALŽBETA:

MARIENKA (obstanú ho, preľaknuté): Preboha, čo je! Čo sa stalo?!

PETER: Otec klial a všetky veci mu povyhádzoval na dvor.

ALŽBETA: Komu?

MARIENKA (prudko): Stanislavovi?!

PETER: Strážmajster zistil, že stopy v skladišti sú od Stanislavových sviatočných topánok.

MARIENKA (celá bez seba, prudko): Nie! To nemôže byť pravda! Petriček, prosím ťa, ty mu choď povedať, že to nemohol Stanislav!

ALŽBETA (*tíši ju*): Ale, Marienka, dieťa moje, upokoj sa, aby ťa nepočuli. (*Pozrie na dvere.*)

PETER (*miernejšie, skleslo, chabo hodí rukou*): Už sú preč. Strážmajster ho vzal na žandársku stanicu do vyšetrovacej väzby.

MARIENKA (*prudko*): Stanislava?!

PETER (*mlčí, zronený*).

ALŽBETA (*vyšším hlasom*): Deti, nezúfať, Boh vie o všetkom!

Koniec prvého dejstva.

DRUHÉ DEJSTVO.

Elegantne zariadená izba. — Dvere sú napravo i naľavo. Uprostred zadnej steny trojdielny oblok. Po jeho stranách podstavce na kvetníky s kvetmi. V ľavom rohu v úzadí písací stôl s písacími a kancelárskymi potrebami. Za ním stolička. Celkom v rohu pri zadnej stene malá knižnica. Pri ľavej stene bližšie k dverám stojatý vešiak. V pravom rohu pri zadnej stene pohovka s operadlom, pri pravej stene toaletné zrkadlo. Uprostred izby okrúhly stôl a tri stoličky. Na stenách obrazy. — Dej sa odohráva od obeda do skorého večera.

1. výstup.

Chleban, Marta.

CHLEBAN (*50-ročný, človek zdravého rozumu i úsudku. Sedí za písacím stolom a vybavuje súkromnú agendu. Mierne*): Už som ti neraz povedal, že ten človek sa mi vonkoncom nepáči.

MARTA (*42-ročná, nerozvažitá, prchká, tvrdohlavá. Rada afektuje. Oblečená vkusne po domácky, sedí na stoličke, pritiahnutej k písaciemu stolu. Domrza*): Ale, Róbert...

CHLEBAN (*odloží pero*): Nie. Darmo mi budeš rozprávať čokoľvek, už som povedal.

MARTA (*znechutene*): Prečo si v poslednom čase taký tvrdohlavý?

CHLEBAN (*s úsmevom*): Marta, sama nevieš, čo si povedala.

MARTA (*pochabo*): Teda neviem!

CHLEBAN: Pravdaže nie, lebo hovoríš to, čo by som ja bol oprávnený tebe povedať

MARTA (*vstane, chodí po izbe, prchko*): Ale, choď! S tebou sa človek ani vážne porozprávať nemôže. Kedykoľvek ti poviem niečo, vždy ma vieš v tom len obrátiť.

CHLEBAN: Vidíš, taká si ty. (*Vstane, ide k Marte.*)

MARTA: Ale aká zasa? No, aká?

CHLEBAN (*v snahe upokojiť ju*): Marta, hádam už aj mesiac denne sa opakujú tieto výstupy, čo u nás predtým nikdy nebývalo. A prečo? No povedz, je nám to treba?

MARTA: Doteraz si sa vedel vždy pekne a rozumne porozprávať — len práve teraz nie. A keby len to, ale celkom spokojne trpíš moje neustále prosby a žobranie.

CHLEBAN: Nie, nechcem, aby si ma prosila. Len mi daj konečne za pravdu, že oproti Celinovi som nie zaujatý, ale —

MARTA (*skočí mu do reči*): A teda čo, keď nie zaujatý? Veď iné nemáš, len sa ti vonkoncom nepáči. A keď príde za týždeň raz alebo dva razy, najradšej by si ho z domu vystrelil a utekáš pred ním, ako by ... Či je to slušnosť?

CHLEBAN (*zvážnie*): Marta, ja viem o ňom oveľa viac, ako ty.

MARTA (*odsekne*): Aj ja mám oči a chodí k nám už vyše mesiaca.

CHLEBAN (*inakšie*): Toto má byť obhajoba? Za jeden mesiac chceš poznať človeka? A ešte takého, ako je Tomáš Celina?

MARTA (*urazene*): Ale, prosím ťa, veď mi už raz povedz, aký je. Tak hovoríš, ako by bol niekoho okradol alebo zabil. Či dedinu vypálil? No povedz!

CHLEBAN (*ustúpi*): Dobre. Naposledy budem najhorší. (*Sadne si za stôl.*) Ale nech. (*Pracuje.*)

MARTA (*miernejšie*): Čoby najhorší. Ide len o tvoju neústupnosť.

CHLEBAN (*pozrie na ňu*): Ták? — No počkaj. Nedajbože, aby prišiel čas, keď budeš lamentovať a rukami zalamovať. prečo som nebol vtedy ešte neústupnejší a tvrdohlavejší, ako som. Ale bude už neskoro.

MARTA (*afektuje*): Vidíš, Róbert, takéto vyčítavačky nemám rada. Ešte ani nevieš čo a ako, ale posúdiť človeka uhádneš. Nech by ťa tak počul.

CHLEBAN: Aj toho sa dožije. Raz mu poviem svoje.

MARTA (*vyjavene sa pozerá*): Ale, otec! Há-

dam to nemyslíš vážne? Čo by si o nás pomyslel?

CHLEBAN (*vstane, ide k Marte, vyčítavo*): Už si zabudla, čo vyparatil pred niekoľkými rokmi?

MARTA (*ľahko*): Hlúposti! Ludia si kadečo potárajú.

CHLEBAN: Ludia! — Sám riaditeľ továrne mi hovoril, že pred rokmi, keď bol pridelení ešte v učtárni, zdefraudoval tam nejaké peniaze. Len-len, že ho nevyhodili. Za to môže d'akovať len svojmu otcovi. Ten to tam nejako vykručil.

MARTA: Ale, Róbert, čo všetko sa mladým ľuďom prihodí a dobre je. A vtedy bol ešte len chlapčisko — aj na to musíš myslieť.

CHLEBAN: Hádám chceš povedať, že dnes je už lepší?

MARTA (*zrejme*): Predsa dospelý človek pri rozume. Či ako zasa myslíš?

CHLEBAN: Ale áno. Rozumu musí mať až priveľa. Veď ináč ako by mohol byť tajomníkom riaditeľa cukrovaru? — Lenže inde je chyba: pre neho by bolo lepšie keby svoj rozum požíval na veci dôstojné jeho stavu.

MARTA (*urazene*): Ale prosím ťa, radšej keby si tak nehovoril. Naozaj neviem — mám si myslieť, že Tomáš Celina nie je človek ako hocktorý iný?

CHLEBAN: O tom nie je reč, rozumej. Ale málo je takých, ktorí pri svojej dospelosti, rozume a tým viac pri takom postavení, kradnú doma peniaze, okrádajú takto otca, matku a celú rodinu. Rozumieš?

MARTA (*prudko*): No toto je už priveľa! — otec. Dovoľ! — ale takéto táraniny by si nemusel k uchu pripustiť. Vidieť, ako rád počúvaš dedinské klebety.

CHLEBAN (*pokojne*): Nijaké klebety, duša moja. Toto som sa dozvedel z úst osoby, žijúcej v mlyne.

MARTA (*rozhorčene*): Ale toto?! — Nie je možné! Ja by som len rada vedieť —

CHLEBAN (*skočí jej do reči, mierne*): Nedo-zvieš sa. Ani sa nehnevaj. Tak to bude lepšie. (*Sadne si za stôl, pokúša sa pracovať.*)

MARTA: Ako sa môžem nehnevať, keď vidím jasne, že hádam celý svet sa sprisahal oproti tomu človeku. Ešte aj rodina — domáci. (*Sadne si na pohovku, znechutene.*) Takú matku, brata alebo sestru som tiež ešte nevidela.

CHLEBAN (*karhavo*): Ej, ej, Marta. Veľmi by mi bolo ľúto, keby si celú vec pochopila až potom, keď bude neskoro.

MARTA (*prudko vstane, sekantne*): Prosím ťa, prestaň už! Poviem ti to tak, ako si myslím: dnes máš len samé táraniny, klebety a vý-

mysly, čo si kdekade posháňal a teraz s tým pred človekom vyrukuješ, aby si ma znechutil a nazlostil.

CHLEBAN (*vzdychne si*): Škoda. S tebou sa nedá rozumne rozprávať. (*Pracuje.*)

MARTA (*odvrkne*): Ba s tebou! (*Ide k toaletu, upravuje si účes.*)

CHLEBAN: Dobre. Teda so mnou. (*Živšie.*)
Ale hovorím ti: v tejto veci nečakaj odo mňa radu.

MARTA (*vráti sa od zrkadla*): Len ma nepokladaj za takú hlúpu a neskúsenú. Hádám aj ja viem rozoznať dobré od zlého.

CHLEBAN (*po chvíli*): Čosi by som ti povedal, ale načo liať olej na oheň.

MARTA (*sadne si k písaciemu stolu, líškavo*): Aký si divný... Veď mi to povedz.

CHLEBAN (*nevšíma si ju, bez vôle*): Nechaj tak.

MARTA (*dolieha*): Ale, Róbert, prečo si taký? Čo mi nepovieš.

CHLEBAN (*zdvihne hlavu*): Teda poviem, aby si vedela aj toto: Celina má také vyhladané spôsoby a také salónne, násilne slušné chovanie, že to človeku oči kole.

MARTA (*vyjavene*): Ja ťa nechápem.

CHLEBAN (*pokojne, ale dôrazne*): Počkaj, pochopíš. — A čo najviac pichá uši a oči, sú tie

jeho sladké rečičky, nepretržité chvály a ustavične má len ja a ja, ako by sa okolo neho točil celý svet.

MARTA (*urazene*): Ale, prosím ťa, nerozprávej! Naozaj neviem, čo si mám myslieť o tebe. Či len ty si taký, alebo všetci muži?

CHLEBAN: Vidieť, že takýchto vecí si vôbec nevšímaš.

MARTA (*zrejme*): Práve, že si všímam. Práve.

CHLEBAN (*s úsmevom*): Možno, že vy ženy sa pozeráte na vec celkom ináč. (*Záporne pokrúti hlavou, vážne.*) Ale mne to veru nelahodí.

MARTA. A teda čo ti lahodí?

CHLEBAN: Dobre, dobre. Ved' hádam aj ja viem, čo sa má. Ale tá prehnanosť v spôsoboch slušnosti pôsobí na mňa dojmom neprirodzenosti. To ti je všetko také umelé a nútené.

MARTA: To sa ti len zdá. Musíš si uvedomiť, že on je mladý človek a pohybuje sa len vo vyberaných spoločnostiach. On to má už v krvi.

CHLEBAN (*vzdychne si, pozrie na hodinky, vstane*): Ale, ved' dobre. Pozri, ja sa uspokojím aj vtedy, keď bude pravda na tvojej strane. (*Dôrazne.*) Ale — aby to bola naozaj pravda! (*S vešiaka berie klobúk a odchádza vľavo.*) S Bohom!

MARTA (*vstane, za ním*): Róbert a kde ideš?

CHLEBAN: Do chotára. Mám tam robotníkov.

2. výstup.

Predošlí, Julka.

JULKA (*mladá, oblečená po sedliacky. Príde zľava. Na predlaktí má košík s nákupom. S Chlebanom sa stretne vo dverách. Ten sa vráti. Julka po ťažkej ceste*): Ruky bozkávam! Istotne som sa oneskorila. Jáj! — zlá je to cesta. (*Košík položí na stôl uprostred izby.*)

CHLEBAN: Máme nejakú poštu?

JULKA (*z košíka vyberie noviny a list. Podá Chlebanovi*): Noviny som priniesla a nejaký list. Nech sa páči!

CHLEBAN (*noviny položí na stôl, list číta pre seba*).

JULKA: Tak dlho som na to čakala, lebo neskoro priviezli poštu.

MARTA: Kto ti píše?

CHLEBAN (*list vloží do vrečka kabáta*): Z tovarne.

MARTA: Peniaze?

CHLEBAN (*odchádza vľavo*): Hej. Za cukrovú repu. No s Bohom!

MARTA (*za ním, vo dverách*): S Bohom! A kedy pôjdeš?

CHLEBAN (*zvonka*): Zajtra musím!

3. výstup.

Marta, Julka.

MARTA (*ide k stolu*): A čo — všetko si priniesla?

JULKA: Jój, milostivá pani, to je vám hrozné! Všetky obchody som pochodila, ale také niti, ako ste mi kázali, nie a nie dostať!

MARTA (*premŕva sa v nákupe*): Nepriniesla si?

JULKA: Aj u tejto — akože sa len volá — Sedliarikovej som bola, ale ani tam. Že napozajtre budú na výber — povedala mi.

MARTA: Škoda . . . juj! Mohla som Anežke povedať. Tá by bola z mesta iste priniesla.

JULKA: Slečna sa ešte nevrátila?

MARTA: Nie. Ale pomaly by tu mala byť. (*Ide k obloku, otvorí ho, pozerá.*) Už aj ľutujem, že som ju vôbec pustila! (*Rýchlo zatvorí.*) Také počasie . . .!

JULKA: Ráno, keď som išla do dediny, ešte tak nebolo. Ale nazad — cesta ako jeden kvas! Keď prídu takéto jesenné dažde, k nám sa človek veľmi ťažko dostane.

MARTA (*mrzuto*): A otec tiež mal doma sedieť a nie do chotára v takomto nečase! Ktože to len videl?! — mlátiť sa po blate! Ako by zajtra alebo inokedy nebol deň.

JULKA: Pán statkár išiel asi k tým suchým topoľom — tam čo sú — pri Hliníku.

MARTA: No vidíš ho! Práve dnes musel! To je ale rozum! (*Chodí po izbe, občas nazrie oblokom.*)

JULKA (*berie košík*): Keď som sa vracala, už ich tam čakali štyria chlapi so sekerami a pílkami. Zaiste budú tie topole spillovať.

MARTA (*mrzuto*): Ach...! Ako by nebolo v dome ani triesky! A tí chlapi! — nech tam poriadne premoknú a potom ešte taký kus cesty až do dediny.

JULKA (*trhne sa, spomenie si, košík položí na stôl*): Ach! — že som vám to hneď nepovedala. Milostivá pani, viete, čo sa stalo?!

MARTA (*preľaknutá*): Čo, prosím ťa?!

JULKA: Veď vykradli mlynára Celinu!

MARTA (*s hrôzou*): Ale nehovor! A kedy?!

JULKA: Vraj včera v noci. Ženy spomínaly nejakého Ražnára. Už viac rokov bol v mlyne pomocníkom.

MARTA: Ten že by to bol?

JULKA: Iste. Ľudia aspoň tak hovorili.

MARTA: No ale toto! To je hrozné! Strach pomyslieť! Taká bezočivosť! A čo ukradol?

JULKA: Že múku.

MARTA: Nuž a teraz?

JULKA (*chystá sa odísť*): Už ho vzali.

MARTA: Žandári?

JULKA: Akiste. Vraj do vyšetrovacej väzby.

MARTA (*krúti hlavou, nechápavo*): No ale takéto! Či to počul svet niekedy? Tak, chlapčiska v mlyne iste chovali, okrem toho mu ešte aj platili a tu ho máš: on im takéto vykoná!

JULKA (*s košíkom na ruke*): Milostivá pani, prosím, môžem to vyložiť?

MARTA (*v zamyslení*): Dobre, veď aj aj hneď prídem.

JULKA (*s košíkom odíde vpravo*).

MARTA (*klopanie ju vytrhne z myšlienok, pokročí*): Prosím, ďalej!

4. výstup.

Marta, Anežka, Tomáš.

ANEŽKA (*20-ročná, príjemného zjavu. Príde zľava. Oblečená je do dažďa. V ruke má väčšiu dámsku tašku. Veselá, až rozjarená*): Ruky bozkávam, mamička! Hrozná cesta! Ledva sme sa dostali! (*Plášť zavesí na vešiak, tašku položí na toaletné zrkadlo; upravuje si účes.*)

TOMÁŠ (*vojde za ňou. Pohyby uhladené, chovanie veľmi dôstojné. V ruke má aktovku. Samá elegancia a zdvorilosť. Mierne sa usmieva a ukláňa*): Ruky bozkávam, milostivá! Dobrý deň prajem!

MARTA (*prekvapená, šťastne, s vyjasnenou tvárou*): Á — pán Celina u nás?! Dobrý deň!

TOMÁŠ (*pobozká jej ruku*): Neráňte sa hnevať, milostivá pani, ale v poslednom čase akosi veľmi rád prichádzam do tohto vášho kráľovstva.

MARTA (*polichotená*): Veľmi nás teší! Vitajte!

TOMÁŠ: Ďakujem úctive.

MARTA (*ukáže na stoličku*): Prosím, nech sa páči soblieť sa a posadiť sa u nás. Prekonali ste ťažkú cestu. (*Odchýli pravé dvere, volá.*)
Julka!

TOMÁŠ (*aktovku a klobúk položí na kraj pohovky, kabát si vyzlečie*): Ja som si, prosím, zvykol už aj na väčšie nepohody. Čo — ešte teraz ako-tak. Ale keď príde december, január a február: tie snehové záveje — to je celé mordovisko! Na zahynutie!

MARTA (*súcitne*): Pravda, pravda. Pretrpíte si.

5. výstup.

Predošlí, Julka.

JULKA (*príbehne zprava*): Prosím, milostivá pani. (*Zbadá Tomáša.*) Dobrý deň prajem.

MARTA (*ukáže na kabát, klobúk a aktovku*): Odneste tieto veci do predizby!

JULKA: Áno, prosím. (*Vezme a odíde vpravo.*)

TOMÁŠ (*Marte*): Úctive ďakujem. Ruky bozkávam.

MARTA (*ukáže*): A ráčte sa už posadiť. (*Samý úsmev, ochota a milota.*) Ja len na chvíľočku odbehnem. Prosím, ospravedlňte ma. (*Odbehne vpravo.*)

TOMÁŠ (*prikývne, usmeje sa a sadne si z ľavej strany stola*).

6. výstup.

Anežka, Tomáš.

ANEŽKA (*ide k stolu usmiata a šťastná. Sadne si z pravej strany naproti Tomáša*).

TOMÁŠ: Očiam som neveril, keď som vás zbadal.

ANEŽKA: Keď viem, že bude takto, sotva by som bola išla. Ale ráno sa ukazoval taký sľubný deň. (*Smeje sa.*) A naposledy som ešte aj zmokla.

TOMÁŠ (*súcitne*): Tak som vás ľutoval, Anežka.

ANEŽKA (*lichotí, žartom*): Darmo — ste príklad gavalierskeho muža! Veľmi milo sa ma dotklo naše stretnutie.

TOMÁŠ: Aby som pravdu povedal: aj ja som

sa nesmierne tešil a súčasne som vás aj ľutoval.

ANEŽKA (*so smiechom*): Len tak naoko — však?

TOMÁŠ: Ó — to zasa nie! Poľutovať možno hoci koho, ale obetovať sa na taký kus cesty a ešte v takom nečase — to môžem urobiť len vám, Anežka

ANEŽKA (*polichotená, žartom*): Naozaj?

TOMÁŠ (*líška sa*): Či si ráčíte myslieť, že by som sa bol ustával po takom blate, keby mi nezáležalo na vašej spoločnosti a keby ste mi neboli taká nevšedne milá?

ANEŽKA (*žartom*): Ó taká obeta! (*Iným tónom, so smiechom*) A čo bolo väčšie: radosť zo stretnutia alebo ľútosť nad zmoknutým kurčaťom?

TOMÁŠ: V prvej chvíli som nevedel, či vás mám ľutovať alebo tešiť sa. Ale potom — však ste videli: ochotne, ba s nadšením som vás správdzal.

ANEŽKA (*s úsmevom*): Prítomnosť muža dodáva žene silu a odvahu!

TOMÁŠ (*polichotený*): Pravda, veselo sa nám kráčalo.

ANEŽKA (*žartom*): Ani to blato pod nohami sme necítili!

TOMÁŠ (*trochu zarazený*): Ale ja svoju milú

povinnosť som splnil do dôsledkov. Či hádam nie?

ANEŽKA (*úprimne*): Veľmi pozorný ste boli ku mne, Tomáš. Som vám skutočne povďačná.

7. výstup.

Predošlí, Marta, Julka.

MARTA (*príde zprava. Na podnose nesie dve šálky na čaj, nádobu s čajom, fľašu s liehovinou a iné potrebné drobnosti*): Po takej ceste sa vám zídne trochu občerstvenia. (*Podnos položí na stôl.*) Prosím, nech sa páči! Aj ty, Anežka.

JULKA (*za ňou. Táčňu so zákuskami položí na stôl a odíde vpravo*).

8. výstup.

Anežka, Tomáš, Marta.

TOMÁŠ: Ale, milostivá pani, neráňte si robiť toľké starosti.

MARTA (*pred každého položí šálku s príslušenstvom a sadne si oproti hľadisku*): Aké starosti? Trochu toho čaju a nejaké zákusky. Prosím, len si poslúžte!

ANEŽKA

TOMÁŠ (*nalievajú si čaj, sladia*).

MARTA (*ukáže na fľašu*): Aj z tohto nech sa páči! Anežka, ty tiež by si si mohla trocha naliať, aspoň trocha — pre vôňu. Myslím, že obom vám bude na osvieženie.

TOMÁŠ: Správne, milostivá pani. Ona nech ukáže cestu a udá mieru.

ANEŽKA: Vy ste hosť a preto máte prednosť. (*Ukáže na fľašu.*) Prosím.

TOMÁŠ (*vezme fľašu a naleje si*): Keď už tak, teda ja začnem.

ANEŽKA (*s úsmevom*): Aj dokončíte, lebo ja som zvyknutá len na samotný čaj.

MARTA (*žičlivo, málo si naliať*): Ale, pán Celine! Veď nie ste u nás prvý raz. Prosím, aj zákusky!

ANEŽKA
TOMÁŠ (*berú si zákusky a jedia*).

TOMÁŠ (*myslí na fľašu s liehovinou*): Ruky bozkávam, milostivá pani, ale z toho už neprosím. Čaká ma cesta.

ANEŽKA (*uštípačne*): Obáva sa, že by netrafil.

TOMÁŠ (*veselo*): Ba skôr vy, Anežka, že by ste ma museli odprevádzať.

MARTA: Vari od toho mála? (*So záujmom.*)
Naozaj, a kde ste sa išli?

ANEŽKA: V meste.

TOMÁŠ: Práve som vyšiel z úradu. A ako idem popred ten nový kvetinársky obchod...

MARTA (*skočí mu do reči*): Tam ste sa . . . ?

TOMÁŠ: Tam, ale ona by ma sotva bola zbadala. Pravda, pozdravil som ju. Ešte šťastie, že som sa nepohol od továrne hlavnou ulicou. Nevie, či by sme sa boli sišli. Iba ak na stanici.

ANEŽKA (*žartovne*): No a čo by sa bolo stalo? Iba to, že by som bola išla sama a vy by ste k nám dnes určite neboli prišli.

MARTA (*úprimne, karhavo*): Skutočne, pán Celina, v poslednom čase na nás akosi zabúdate!

TOMÁŠ (*vážne*): Račite sa mýliť, milostivá pani. Jesen, ako skoro každá, naženie nám toľko práce, že nie sme v stave ju zvládnuť.

MARTA (*s uznaním*): Pravda.

TOMÁŠ: Továreň nestačí. A kancelárie sú tak preťažené, že sotva si stačíme vydýchnuť.

ANEŽKA: Že sa nenájde človek, ktorý by vás aspoň občas zastúpil.

TOMÁŠ (*múdro sa usmeje*): Návrh máte veľmi dobrý, milá Anežka. Ale čo, keď na také niečo niet ani pomyslenia. (*Dôležite.*) Práve naopak: koľkokrát sa stane, že musím zastupovať aj samotného riaditeľa.

MARTA (*blažene*): Ste nepostrádateľný, pán Celina!

TOMÁŠ (*vážne*): Pravda, zodpovednosť je tam veľká. Ráčte si predstaviť len ten večný ruch

na nádvorí cukrovaru. Potom samotná továreň s nekonečným radom objektov len sa tak hemží robotníkmi. A ako na dôvažok kancelárie.

MARTA (*uznanlivo*): To musí byť hrozne vysilujúca práca.

TOMÁŠ: Hovorím, zodpovednosť je veľká.

MARTA: A tie nervy, pravda, pán Celina. (*Vstane.*) Odpustite na chvíľočku. (*Ide k obloku, pozrie von. Nahnevaná, starostlivo.*) Už som aj nahnevaná na toho nášho otca. Nie, aby sa išiel schovať, lež tam mokne. (*Rezko k pravým dverám.*) Či to musí byť naozaj dnes hotové? (*Vo dverách.*) Julka! (*Čaká.*)

ANEŽKA: Obdivujem vás, Tomáš. Pri takej vyčerpávajúcej práci musíte mať nesmiernu trpezlivosť.

TOMÁŠ (*múdro sa usmeje*): A nadovšetko chladnokrvnosť, milá Anežka. (*Inakšie.*) Ale všetko je len zvyk, skúsenosť a viacročná prax.

9. výstup.

Predošlí, Julka.

JULKA (*príde zprava, vo dverách*): Prosím, milostivá pani.

MARTA: Obleč si niečo tak napochytro, aby si

nezmokla a zabehni za pánom. Povedz, že mu odkazujem, aby ihneď prišiel domov.

JULKA: Áno, prosím. (*Odbehne vpravo.*)

MARTA (*za ňou*): A do hostovskej izby si zakúrila?

JULKA (*zpoza kulís*): Zakúrila. Už je tam teplo.

MARTA: Teda len sa ponáhľaj!

10. výstup.

Marta, Anežka, Tomáš.

MARTA (*vráti sa k stolu*): Hádam by sme už aj mohli prejsť do hostovskej izby. Je tam zakúrené a iste príjemnejšie, ako tu.

TOMÁŠ (*prosebné, s úsmevom*): Milostivá pani, dnes už nie. Je čas, aby som sa poberal.

ANEŽKA (*vstane, urazene*): Teraz aspoň vidím, ako sa u nás cítite!

TOMÁŠ (*vstane*): Milá Anežka, krivdíte mi. Nič na svete nevie mi vynahradiť toto milé posedenie. Ja len preto, že cesta je zlá a doma čakajú ma ešte menšie povinnosti.

MARTA (*zahovára*): Tie neutečú. Len vy pekne ostaňte ešte chvíľku. Aj tak len zriedkakedy sa ukážete. (*Líškavo.*) Anežka vám zahrá na klavíri a niečo pekné aj zaspieva. (*Ukáže na pravé dvere.*) Prosím, nech sa páči! Aj tak ste ju ešte nepočuli.

ANEŽKA (*ide prvá, afektuje*): Prosím vás, mamička, len s tým nezačínajte! Obávam sa, že Tomáš by musel zutekať. (*Za ňou Tomáš, potom Marta.*)

11. výstup.

Julka, potom Marta.

JULKA (*príde zprava. Šálky, lyžičky a iné drobnosti kladie na podnos*): Keby ten pán vedel, ako ho pomenoval pán statkár, iste by sa sem viacej neukázal. Milostivá pani? — Tá by mu aj nebo sniesla. A slečna? — Myslím, že sa jej páči. Veď obe ho obletujú ako včely med.

MARTA (*pribehne zprava, zvedavo*): Julka, a čo hovoril pán?

JULKA (*je v pomykove, zarazená*): ... že príde, len čo skončí.

MARTA (*neverí*): Nie! Povedz mi to tak, ako ti hovoril pán.

JULKA (*mrzuto, s obavou*): Prosím, milostivá pani ... on ... Ja už ani neviem ...

MARTA (*nalieha*): Čo by si nevedela, len hovor! Ja aj tak viem, že nič dobré mi neodkázal, keď si mi neprišla povedať.

JULKA (*rozhoduje sa, hľadí na zem*): ... že kým je tu ten oplan, ani nepríde. (*Vezme podnos, táčnu a odíde vpravo.*)

MARTA (*prudko*): Tvrdohlavec! (*Chodí po iz-*

be.) Nikdy som si nemyslela, že bude takýto. A on ako by navzdor: práve teraz, keď mu ide o šťastie jeho decka! Taká partia — samej sa mi o tom ani len nesnívalo. Taký vysokopostavený človek; po rokoch môžu ho vymenovať za riaditeľa cukrovaru. A otec? — Najradšej by ho z domu vystrelil. (*Vzdychne si a odíde vpravo.*) Ach! Čo sa len človek nasužuje s takým tvrdohlavým mužom.

12. výstup.

Chleban sám.

CHLEBAN (*príde zľava zamyslený, nedobrej vôle. Klobúk otrásie a zavesí na vešiak. Dusí v sebe hnev*): Človek aby tam moknul pre takého — niktoša! (*Sadne si za stôl, nervózne sa prehŕňa v písomnostiach. Niečo vezme, odloží to — sám nevie, čo chce. Tlmeným hlasom pre seba.*) Všetkému je na vine len matka. Keby bola začala ako ja, už dávno sme mohli mať svätý pokoj. (*Hlasnejšie.*) Ale ona? — Ani počuť! (*S trpkým úsmevom.*) Anežka vraj bude veľkou paňou! (*Dusí v sebe hnev.*) Ona mi viac pobláznila to dievča ako ten pobeňaj! (*Püšťou udrie o stôl, prudko.*) Parom aby do toho! (*Hrozí vpravo.*) Počkajte, ešte budete nariekať!

13. výstup.

Predošl, Marta.

MARTA (*príde zprava celá nešťastná*): Róbert, pre milosrdenstvo božie ťa prosím, nebuď taký do nekonečna! Vieš, že máme návštevu a sluší sa predsa, aby si aspoň chvíľku bol doma.

CHLEBAN (*mlčí, pracuje*).

MARTA (*celkom k stolu, prosebne*): Pod', prosím ťa, aby sa nepovedalo, že sa ani neukážeš.

CHLEBAN (*mlčí*).

MARTA (*prudko*): Otec, nevháňaj ma touto tvojou nevšímavosťou do zúfalstva!

CHLEBAN (*odmerane*): Ty ma vháňaš.

MARTA (*nereaguje, nalieha*): Už sa sberá, že pôjde. Pod', Róbert, povieť si aspoň slovo a bude dobre.

CHLEBAN: Ved' si ešte povieme.

MARTA (*netrpezlivo*): Ale kedy? Ved' ti hovorím, že už ide domov.

CHLEBAN: Tým lepšie pre neho. Nech len ide.

MARTA (*prudko*): Ty si hrozný človek! Takto si nechať natárať od sprostých ľudí...! Od obyčajných ľudí! Ty! — jeden statkár! A teraz aby trpela celá rodina! (*Po chvíli, miernejšie, prosebne.*) Počuj, otec, ide o šťastie tvojho dieťaťa... (*Zvýši hlas.*) Len páť

vľúdnych slov by stačilo. Len niekoľko priateľských slov...! Nič iné...
CHLEBAN (*odloží pero, zahľadá sa do neurčita, vzdychne si*): Tresce nás Pán Boh...
MARTA (*skoro s plačom*): ... lebo má za koho!
CHLEBAN (*trpko*): Veru má...

14. výstup.

Predošli, Anežka, Tomáš.

ANEŽKA (*príde zprava. Keď zbadá situáciu, zarazí sa*).

TOMÁŠ (*za ňou v kabáte, s aktovkou a klobúkom v ruke. Číti sa cudzo, chladne*): Dobrý deň, pán statkár.

CHLEBAN (*pracuje, odmerane*): Dobrý deň.

MARTA (*nesmelo, láskavo*): Prečo tak rýchlo? Mohli ste sa ešte zabaviť.

TOMÁŠ (*je nepokojný*): Práve prestáva pršať. Pôjdem.

MARTA: Radšej počkajte, kým celkom prestane. Premoknete. (*Prosebné pozrie na Chleba-na.*)

TOMÁŠ: Mám prácu. (*Iným tónom.*) Milostivá pani, zdvorile vám ďakujem za pohostinstvo. (*Bozká jej ruku.*) A vám, Anežka, za milý spev. (*Jej tiež.*)

ANEŽKA (*nečakala to, polohlasne precedí*): Ani nespomínajte...

TOMÁŠ (*ukláňa sa, odchádza vľavo*): Opätovne úctivo ďakujem a ruky bozkávam.

MARTA (*pozerá sa na Celinu i na Chlebana*): Tešilo nás, pán Celina, a dobrú noc vám!

ANEŽKA: Dobrú noc.

TOMÁŠ (*predo dvermi*): Dobrú noc prajem, pán statkár!

CHLEBAN (*doteraz si nevšimal ničoho. Mierne, ale cudzo*): Pán Celina!

TOMÁŠ (*zastane ako omráčený*): Prosím.

CHLEBAN (*chvíľku mlčí, ako by rozmýšľal. Pevne*): Vám je to zajedno, či sa to dozviete dnes alebo zajtra.

MARTA (*prudko*): Otec!

ANEŽKA (*stojí ako omráčená*).

CHLEBAN (*nevšíma si ju, pokojne, ale pevne*): Neprajem si, aby ste navštevovali môj dom za cieľom soznamovania sa s mojou dcérou!

MARTA (*zúfalo*): Otec! Preboha, čo sa ti robí?!

ANEŽKA (*bezradne*): Otecko . . .!

TOMÁŠ (*odhodlane*): Príčina?

CHLEBAN (*cudzo*): Nepýtajte sa!

MARTA (*zalomí ruky, zúfalo*): Róbert! Otec náš! Pre milosrdenstvo božie ťa prosím, nerob nám takúto hanbu! Veď sa spamätaj!

TOMÁŠ (*drží kľučku dvier*): Je to vaše posledné slovo, pán statkár?

CHLEBAN (*pevne*): Posledné!

TOMÁŠ (*tvrdó*): Tak teda s Bohom! (*Prudko odíde vľavo.*)

MARTA (*bezradne zalamuje rukami, zúfalo*):
Teda takto sa ty vieš s ľuďmi rozprávať?!
Takto?! — Strašné! Hrozný človek...! Tvr-
dohlavec!

Koniec druhého dejstva.

TRETIE DEJSTVO.

Scéna ako v prvom dejstve. — Dej sa odohráva od obedu do skorého večera.

1. výstup.

Peter, Alžbeta.

PETER (*sedí na podnožke vľavo od stola, trochu v úzadí. Opravuje si remeň. Na stolčeku pred sebou má rozložené potrebné náčinie. — Badať, že ho čosi trápi, s niečím sa nemôže smieriť*): Ani raz nepoviem, že to nie on.

ALŽBETA (*sedí z pravej strany stola, láta mužský pracovný oblek. Zrejme vidieť, že prežila rušné chvíle. Je ukonaná a strápená*): Nehovor tak.

PETER (*zahľadí sa na Alžbetu*): A keby predsa . . . ?

ALŽBETA: Nevieš, nechaj. Otec príde a povie nám, čo a ako.

PETER (*hundre, trochu ironicky*): Práve otec nám povie. A najmä, keď sa to skončí tak, ako ja myslím.

ALŽBETA: Už nemysli nijako. Až potom.

PETER (*vzdychne si*): Až potom . . . (*Prudko vstane, výbojne.*) Mamička, vždy musím na to myslieť! Vždy! Vo dne i v noci, lebo neverím, že by to bol urobil Stanislav.

ALŽBETA: Samej sa mi to nepozdáva.

PETER (*povzbudený*): No vidíte! A nech mi nik netvrdí, že by sa bol opovážil vojsť v nočnej hodine do otcovej izby. Veď kľúče od skla-dišťa tam boli pred krádežou, i po nej. (*Po chvíli pokojnejšie.*) Kto pozná Stanislava čo i len trochu — neverí.

ALŽBETA: To veru nie.

PETER (*chodí po izbe, viac pre seba*): Iné ruky tam siahly po cudzom. Nie také zrobené, ako má Stanislav. (*Dôrazne.*) Také mäksie — pánske!

ALŽBETA (*pozrie na Petra, prosebne*): Petrík, nechaj už, aby si sa nepreriekol. Ani nevieš a — uznaj predsa.

PETER (*poddá sa, vzdychne si*): Ja viem... (*Sadne si, pracuje.*)

ALŽBETA: Veď preto.

PETER (*po chvíli*): Len som zvedavý, čo priniesie otec. (*Po chvíli živšie.*) Ešte šťastie, že suseda Zuborová ten voz videla. Len škoda, že bola taká tma. Nepoznala ich. Vraj boli dvaja, čo si chodili okolo toho.

ALŽBETA: Teda predsa by bola videla?

PETER (*zrejme*): Pravdaže. Mohly byť tri hodiny, keď sa jej zobudilo dieťa. Vybehla pod kôľhu, že naberie triesok. Vtom, ani sama nevie prečo, prišlo jej pozrieť sa do nášho dvora a pri bráne zbadala voz s koňmi a dvoch

chlapov. Práve vychádzali na hradskú. Jeden bol na voze a druhý išiel pešo. Počkám, pomyslela si, lebo sa jej to akosi nevidelo: po polnoci z mlyna a v celom mlyne tma. A dobre, že čakala. Aspoň videla, ako voz vošiel do Hríbikovho dvora.

ALŽBETA (*nedôveruje*): Teda predsa myslíš, že obchodník Hríbik by mal v tom prsty?

PETER (*s istotou*): Pravdaže on. (*Celkom si netrúfa.*) A ten druhý... veď viete, na ko-
ho...

ALŽBETA (*pozrie naňho, skočí mu do reči*): Petrik...! Už asa...

PETER (*po chvíli*): Nebyť susedy Zuborovej, neviem. Hádám ani prisaha by Stanislavovi nepomohla.

ALŽBETA: Vari len nežiadajú, aby prisahal?

PETER: Žandári nie, ale on chce. Strážmajster Dubík mi včera hovoril, že sa toho domáha.

ALŽBETA: Pravda. Chudák...

PETER (*výbojne*): Nuž a?! Hádám, keď sa cíti úplne nevinný, spokojne môže odprisahať. Pre nejakého oplana čo i len tri dni sedieť za mrežami je veľa.

ALŽBETA (*vzdychne si*): Ach, Bože...! Trpí on a s ním aj celá rodina.

PETER (*zápalisto*): Ešte dnes — a dosť! Odvčera. ako je zapletený do krádeže aj obchodník Hríbik, úplne mi svitá v hlave. Poznám

- ja toho pánika! S naším Tomášom sú nielen vrstovníci, ale si aj dobre rozumeju.
- ALŽBETA (*vyčítavo*): Ale, Petrík . . .! Ešte nič nevieš a potom aj ubližuješ. Ako môžeš tak hovoriť?
- PETER (*zahriaknutý*): Nevieť . . . A čo by som ubližoval? Dobre poznám oboch. Rovnako tí spievajú.
- ALŽBETA: Aj tak. Radšej nechaj, ako Pán Boh dá.
- PETER (*poddá sa*): Veď je tak. (*Po chvíli živšie*) Marienka kdesi čaká.
- ALŽBETA: Hádam ani nie, veď záhradník býva vždycky doma.
- PETER (*usmieva sa*): Ja viem, ale nie preto. Povedala mi, že kým suseda Zuborová zo žandárskej stanice nevyjde, ani sa nevráti.
- ALŽBETA (*mrzuto*): No vidíš, vidíš! Nech si toho ľudia všimnú. To už naozaj nemala. Dobre vieš, že hneď bude rečí plná dedina.
- PETER (*horlivo*): A čo, keď aj bude? — Naposledy — sotva kto vie, prečo tam ona čaká.
- ALŽBETA: Aj tak. Nemala ta ísť. Nesluší sa. Vieš, akí sú ľudia.
- PETER: Len aby sa horšie nerobilo. (*Presvedčene.*) Konečne — Marienka by vedela aj tripieť za Stanislava.
- ALŽBETA (*vzdychne si*): Ach, deti, deti . . .

2. výstup.

Predošli, Marienka.

MARIENKA (*príbehne zľava. Už vo dverách radostne*): Petriček, preda len ty si mal pravdu! Dobre si hovoril: Stanislav je naozaj celkom nevinný!

PETER

ALŽBETA (*obklopa Marienku. Peter ide prudko, Alžbeta neisto*).

PETER (*vítazne*): Či som nehovoril ešte včera? Počujete, mamička?! Ach, či som rád! (*Marienke.*) A kto?

MARIENKA (*iným tónom*): Ved' viete.

PETER: Ale preda!

MARIENKA: Náš Tomáš s obchodníkom Hríbikom. Ten sa priznal.

ALŽBETA (*odvráti sa, zničene*): Ach, Bože, Bože...! Čo teraz len bude? A ten otec... Ten náš otec! — Sodoma, Gomora...

PETER: Ale, mamička, aká Sodoma? — Prečo? — Ja aspoň myslím, že konečne nastane v našom dome pokoj, lebo otec si na Tomášovi viac nebude zakladať. A Tomáš — ten tiež spustí zo svojho panstva. Uvidíte!

ALŽBETA (*trvá na svojom*): Nie, deti. Nie! Vy neviete! Druhé peklo príde. Trest boží na našu rodinu! Hanba! Strašná hanba...!

MARIENKA: Mamička, prečo tak? Ved' nie my sme na vine?

PETER: A aká hanba? Čia? My sa, veru, nemáme za čo hanbiť. Tomáš je dospelý človek pri rozume a taký vie, čo robí. A vedel aj teraz. Nech sa hanbí sám za seba!

MARIENKA: Veru, nech sa. Však Pán Boh vie, koľko ste sa s ním natrápili od mala. A čo teraz stvára, nie je vašou vinou. To nech vás uspokojuje.

ALŽBETA: Darmo, vy neviete pochopiť. Vy ustavične myslíte len na svoje víťazstvo, ale že Tomáš je preda členom našej rodiny, na to celkom zabúdate. A potom — nielen naňho budú ľudia zazeráť, ale na nás všetkých, ktorí bývame pod touto strechou. Na všetkých, rozumiete? — Lebo Tomáš zničil týmto česť celej našej rodiny.

PETER: Svoju. Len svoju, mamička. Prečo sa dobrovoľne vrháte do jeho kaluže a ťaháte tam aj nás, hoci sme s vami od začiatku trpeli jeho nevšímavosť, hrubosť a grobiánstvo? No, prečo? — Aj Stanislav vám povie, koľko uponížení mu dal pocítiť. Neraz sa mi žaloval. Najradšej by ho bol utopil v lyžičke vody. Ale splnilo sa na ňom: Kto druhému jamu kope, sám do nej padá!

ALŽBETA (*úpenlivo*): Petriček, prosím ťa,

prestaň už a netráp ma toľko! Hovoríš, ako by si sa Tomášovmu pádu tešil.

PETER (*dotknutý*): To už nie... tak nemôžete... Je pravda, teším sa, ale nádeji, že sa otec s Tomášom zmení.

ALŽBETA (*ozvenou, modlitebne*): ... že otec s Tomášom sa zmení... (*Vzdychne si.*) Len aby ho nepozbavili služby. (*Marienke.*) A čo Stanislav?

MARIENKA: Už je doma. Zaraz ho vypustili, keď sa Hríbik priznal.

PETER: Ale, nevrav, či naozaj?

MARIENKA: Hej. Veď som ho videla ísť domov a on mňa tiež, ale sa na maň ani len nepozrel. Chudák, iste sa hanbil.

PETER: A ako bude s robotou? Kedy nastúpi?

MARIENKA: Tetka Zuborová mi hovorila, že otec ho musí vziať nazad do práce, a to ihneď.

PETER (*upokojený, viac pre seba*): Teda ešte dnes by mal nastúpiť.

ALŽBETA (*zamyslená*): Ktovie, čo na to otec.

MARIENKA: Nevie. Nepýtala som sa. Zostal na žandárskej stanici. (*Spomenie si.*) Hríbik vraj povedal, že Tomáš mu tú múku sám ponúkol.

PETER (*ironicky*): A on jemu voz a peniaze. To nehovoril? — Čo bude s múkou, nevieš?

MARIENKA: Ešte dnes ju musí vrátiť. Okrem

toho na koľkosi mesiacov mu zatvoria obchod a ešte aj pokutu bude platiť.

ALŽBETA (*skladá oblek, naň nožnice, niti a iné potrebnosti*): Ani jednému to nebolo treba. Takto sa dať ľuďom do úst — na posmech. Teraz aby sme sa z domu ani nevystrečili.

PETER: Ale, mamička. A to už prečo? Či mu to kázal niekto z nás? Vari len nebol na to utisnutý? A Hríbik tiež nemusí chodiť po žobraní.

ALŽBETA (*vezme prácu a odchádza vpravo*): Nie, veru, ale Tomáš najmenej.

PETER: No vidíte.

ALŽBETA: Česť má už tam a naposledy môže prísť aj o zamestnanie. (*Preč.*)

3. výstup.

Peter, Marienka, potom Miško.

PETER (*pokračuje v práci*): Sám si je na vine.

Keď sa pán statkár o tom dozvie, ak už aj nevie, nemyslím, že ho tam srdečne privítajú.

MARIENKA: Petrik, nemyslíš, že on sotva vedel, či je to múka?

PETER: A odkiaľ by aj?

MARIENKA: Pravda.

PETER (*hodí rukou*): A — čo tam . . . ! Našiel, čo hľadal.

MIŠKO (*vťiahne sa zadnými dverami, ruky má po lakte zamastené od oleja*).

MARIENKA (*so smiechom*): A čo ty, či už nie si mlynársky majster, keď chodíš taký zamastený?

MIŠKO (*vážne sa tvári*): Od rána chodím okolo stroja, ba aj pod ním som ležal. Čistím, masťtím podľa rozkazu mladého pána majstra. (*Petrovi.*) Tak, už by to bolo v poriadku.

PETER (*obráti sa, vidieť, že má Miška rád*): Myslíš?

MIŠKO (*neisto*): Hádám . . .

PETER (*doberá ho*): Ty len hádaš? — To je, veru, chyba. Takto ťažko bude z teba mlynársky majster.

MIŠKO: A veď som všetko tak, ako ste mi kázali.

PETER: Ložiská majú dost' oleja?

MIŠKO (*znalecky*): Že či majú? Ojoj! Ani za mesiac nezahoria.

PETER: Teda poriadne si ich napojil. Iste aj na zem kvapká.

MIŠKO: Á to zasa nie, vari len viem, koľko sa má.

PETER: Či naozaj vieš?

MIŠKO: No . . . za plnú olejničku — za tú tľapkavú.

MIŠKO: Práve po vrch.

MARIENKA (*doberá ho*): Počúvaj, Miško, ty si sa už len všeličo naučil.

MIŠKO (*sebavedome*): Vari som nie posledný.

PETER: A sviečky?

MIŠKO (*skanduje, s dôrazom*): Ako zo striebra! Len tak žiaria čistotou a usmievajú sa ako slečinkine oči.

MARIENKA (*pohrozí mu*): Ej, ale si ty len huncút, Miško!

MIŠKO (*premeriava si ju*): Ba skôr vy sa mi akosi nepozdávate. Stanislav zavretý a vy tu...

MARIENKA (*skočí mu do reči*): Kdeže! A ty ešte nevieš? Ved' ho už pustili. Doma je.

MIŠKO (*vytreštene*): Ako?! Že pustili...? Doma... Stanislav?

MARIENKA: Nuž a? Pravdaže, ved' je celkom nevinný.

MIŠKO: Nevinný! Teda predsa? (*Od radosti vyskakuje, čiapku vyhadzuje.*) Ej, či sa teším! To bude v mlyne zasa radosti! Výborne, Výborne!

PETER (*úprimne*): Nože už prestaň, ty pochábeľ, ved' sa zbláznieš!

MARIENKA (*smeje sa, šťastná*): Nechaj ho, on sa vie tak tešiť.

MIŠKO (*odchádza zadnými dverami*): A starý Martin tam len zametá, zametá a nevie o ničom. Rýchlo mu idem zvestovať. (*Vtom si na*

niečo spomenie, strhne sa a vráti. Nešťastne.)
Ach, či som len bol hlúpy! Ale som si naručil! No ale som sa dostal! (*Bedáka.*)
MARIENKA (*nerozumie, trochu zarazená*): Čo je, Miško? Čo sa ti stalo?
PETER (*pozoruje*).
MIŠKO: Hrozné! — A veď darmo, keď som bol hlúpy. Torta je fuč! — Moja torta, čo ste mi sľúbili za listy.
MARIENKA (*smeje sa*): Tvoja torta? Prečo by bola fuč, dostaneš ju.
MIŠKO (*zronený*): Dostanem... Ako ju môžem dostať, keď som, len čo Stanislava ztvorili, všetky čiarky na schodoch posotieral?
MARIENKA (*tvári sa vážne*): Teda tak? To znamená, ty si neveril, že sa Stanislav vráti. Ale aby si vedel, že ťa mám naozaj rada, aj tak ju dostaneš.
MIŠKO (*šťastne*): Či naozaj?
MARIENKA: Dostaneš ju, keď ti hovorím.
PETER: Miško, ty huncút prvej triedy, pri dverách v kúte je kameň, ktorý treba ešte trochu poklepať. Nože, prisadni si k nemu na chvíľu!
MIŠKO (*divo*): Už aj letím za starým Martinom a kameň poklepem tak, že sa rozletí na päťadvadsať kúskov ako orechová torta! (*Vybehne zadnými dverami.*)

4. výstup.

Marienka, Peter.

MARIENKA (*pozerá za Miškom*): Je to ale divoch!
PETER: To hej, ale zato pracovitý a poslušný.
MARIENKA (*iným tónom*): Petrik, vieš, na čo myslím?
PETER (*pozrie na ňu*): No?
MARIENKA: A čo, keď Stanislav nebude chcieť prísť?
PETER (*prirodzene*): Prečo by nechcel? — Príde.
MARIENKA (*nedôverčivo*): Myslíš...?
PETER: Pravdaže. Kde inde by išiel?
MARIENKA: Ale nie pre to.
PETER: Nuž a?
MARIENKA: Však vieš, čo mu urobil otec.
PETER: Zabudne na to a príde, uvidíš.
MARIENKA: On možno, ale či otec, hoci by to malo byť naopak. Zato už len presvedčiť sa mohol, že Stanislav je predsa len statočný.
PETER: Možno aj uzná, že chybil. (*Po chvíli.*)
Ja hovorím len jedno: celá táto udalosť bude nášmu domu na úžitok. Nebyť tej, kto vie, či by sa nebolo stalo niečo ešte horšie.

5. výstup.

Predošli, Celina.

CELINA (*vojde zľava bez slova, zamyslený. Zrejme vidieť na ňom zmenu: výraz tváre mäkší, pohľad vyhýbavý, reč menej výbojná — v jeho duši nastal prelom. — Oblečený má jesenný kabát. Vyzlečie si ho a s klobúkom podá Marienke.*)

MARIENKA (*kabát a klobúk zavesí do skrine*).

PETER (*mlčky pracuje*).

CELINA (*Marienke*): Kde je mať?

MARIENKA: V kuchyni. Idem ju zavolať. (*Odbehne vpravo.*)

6. výstup.

Celina, Peter.

CELINA (*chodí po izbe zamyslený, po chvíli sa zastaví, mierne*): A ty čo?

PETER: Stojíme. — Remeň opravujem, lebo do väčšej roboty som sa nemohol pustiť. Čo ja môžem s učňom? Vy ste nie doma, Stanislav je preč...

CELINA (*mrmle*): Parom aby do takých poriadkov. Meliva mám do povaly a teraz zasa nech doháňame dňom i nocou. (*Chodí, po*

chvíli zastane.) Ešte dnes pôjdeš za Ražnárom. Nech ihneď nastúpi. Roboty máme až po krk.

PETER: Zajdem tam. (*Tichšie, jednako to patrí Celinovi.*) Sami aj tak by sme nevládali. A Stanislav sa rozumie robote.

CELINA (*nereaguje, po chvíli*): A učna ešte dnes pošleš na statok, aby si prišli zajtra ráno po múku. (*Hundre.*) Konečne nech sa jej už raz strasiem.

7. výstup.

Predošli, Alžbeta, potom bez Petra.

ALŽBETA (*príde zprava strápená. Už medzi dverami mäkko a vľúdne*): Voláš ma, otec?

PETER (*vstane, náčinie poskladá na dlážku, stolček a podnožku odnesie vpravo. Ihneď sa vráti, vezme remeň a náčinie a odíde zadnými dverami*).

CELINA (*mierne*): Hej. (*Vidieš, že to, o čom chce hovoriť, ho trápi, uponižuje.*) Nuž... chcem ti len vysvetliť, čo a ako sa stalo. Tak — Hríbik ho domázal o tú múku. A on, somár, dal sa naviesť. Hríbik má z toho iba zbytočné naťahovačky, ktorým sa mohol vyhnúť, keby nebol taký chamtivý.

ALŽBETA (*jemne a starostlivo*): Ale náš Tomáš, otec. A my. Taká hanba...

CELINA (*prudko, postupne miernejšie*): Prosím ťa, len takto nezačínaj! Hádám ja viem najlepšie, čo treba. Dobre vieš, že nemám rád zbytočné lamentácie. A s tou hanbou až naposledy. Tu je oveľa dôležitejšia vec: veľmi ľahko môže prísť o zamestnanie.

ALŽBETA (*vzdychne si*): Ved' aj to. Ach!

CELINA (*skočí jej do reči*): No — a preto sa doma musíme aj takto trochu pripraviť, ak by prišiel náhodou niekto z továrne. Potom — nie, aby ste trepali dve na tri a každý ináč, ale — už ako sa patrí na syna a brata.

ALŽBETA (*vzdychne si, viac pre seba*): Ach, otec...

CELINA: Len nevzdychaj, lebo takto nič nedokážeme!

ALŽBETA: Aj keď nebudem. Už je neskoro... už je —

CELINA (*skočí jej do reči, prudko*): Ale čo môže byť neskoro?! No, čo?!

ALŽBETA (*beznádejne*): Neskoro je... Pred dvadsiatimi rokmi si mal začať. Vtedy.

CELINA: Mati, netáraj sprostosti! Vari nebol pri tebe — či ako?

ALŽBETA (*odhodlane*): Bol. A ty si mu dával peniaze. Tie ho dohnaly tam, kde je.

CELINA (*rozpačedený*): Nuž, ale tristo hrme-ných! Tak naposledy ja ostanem vinový!

A ty čo?! Ved' si ho mala pod rukou koľké roky!

ALŽBETA: Mala, ale teba poslúchal, lebo si mu dával peniaze a mňa, pretože som ho karhala, nenávidel a kradol mi ich.

CELINA (*vyčítavo*): Teraz mi to hovoríš, teraz?! Nevedela si skôr?

ALŽBETA (*bezradná, pohnutá k plaču, prudko*): Otec náš, pre všetko, čo ti je sväté, ťa prosím, nerúhaj sa pánu Bohu! Nevyvracaj to, čo som už dávno splnila! Deti ti dosvedčia, že hádam aj tisíckrát som ti žalovala na Tomáša, že ma neposlúcha a kradne mi peniaze. Ty si vždy utiekol do mlyna, nikdy si nemal času vypočuť ma, nie ešte venovať sa rodine a tým menej potrestať svojho syna. (*Plače.*) A teraz — no, povedz, čo chceš odo mňa? No, čo?! — Ja, ktorá som trpela pre to decko celý život, mám ostať najposlednejšia a byť príčinou všetkého toho, čo on dnes stvára?

CELINA (*premožený, mierne, bezcieľne*): Stvára... Čo stvára?

ALŽBETA: A nie? Či tebe je to nič, keď celú rodinu priviedol do hanby?

CELINA: Už zasa. Hovoril som ti, že tú hanbu až naposledy. Dôležitejšie je —

ALŽBETA (*skočí mu do reči, pokojnejšie*): Každému nám to leží na srdci, nielen tebe.

A preto všetci budeme radi, keď tam ostane.
Všetci. Aj deti.

CELINA (*upokojený*): No veď... A ako som povedal: keby tak niekto prišiel, potom len to najlepšie o ňom, aby sme ho z toho nejako dostali.

8. výstup.

Predošli, Stanislav, potom Marienka.

STANISLAV (*vojde zľava. Zastane pri dverách. Je priamy, otvorený a odhodlaný*): Pán Boh vám daj šťastlivé popoludnie!

ALŽBETA (*moment bez pohnutia, vyjavene, potom ako k človeku, s ktorým sa kedysi poznali, už sa nepamätajú na neho, no je im povedomý*): Pán Boh uslyš...!

CELINA (*trochu zdrvený, pohľad nesmelý, preháha sa, mierne*): A veď... si už tu. A ja pred chvíľou som posielal po teba Petra.

STANISLAV: Škoda aj, jednako som musel k vám. (*Z vrečka vyberie knižku o zamestnaní, iným tónom.*) Pán majster, prišiel som sa vám len poďakovať za všetko dobré, čo ste mi za tých deväť rokov preukázali a prosím, zapíšte mi službu. (*Knižku podáva Celinovi.*)

MARIENKA (*z pravých ávier jej vidno len hlavu. Zočiast prítomných, nepochopí súvis, veľ-*

mi sa trhne): Mamič —! (*Nevedome, vzrušená vstúpi a zostane v úzadí.*)

CELINA (*zdrvený, nevzal knižku*): Teda ... ty ... Nuž a prečo?

ALŽBETA (*vľúdne*): Stanislav, vari len nechceš odísť.

STANISLAV: Musím, pani majstrová. Nedá sa mi ináč. Aj naši doma to uznali. To bude pre mňa zaiste najlepšie.

CELINA (*poprechodil sa, zastane*): Ale prečo utekáš, nože mi povedz. — Nechcem ťa prijať? — A veď som ťa ani nevypovedal.

STANISLAV: Ba veru ste.

CELINA: Ja teba a kedy?

STANISLAV: Kedy? — A tie šaty, bielizeň a topánky na dvore?

CELINA (*zamrzelo ho to, poddá sa*): Keď tak, teda predsa máš pravdu. — (*Pozrie.*) A hneváš sa?

STANISLAV: Nie, nehnevám sa, pán majster, naozaj nie, aby ste si nemysleli, že preto odchodím.

CELINA: Nuž a ...?

STANISLAV: Pre iné.

CELINA: Pre iné?

STANISLAV (*odhodlane*): Hej. Nepretrpel by som to.

ALŽBETA (*láskavo*): Ťaží ťa niečo, Stanislav, povedz.

STANISLAV: Viete akí sú ľudia. Každý by tu na mňa zazerá.

ALŽBETA (*vzdychne si a pozrie na Celinu*).

CELINA (*poprechodil sa, ťažko mu to príde, ale precedí*): A veď sa už vie.

STANISLAV: Ale aj skrz iné.

CELINA (*pozrie*): A čo?

STANISLAV (*rozhoduje sa, pozrie na Marienku, odhodlane*): Pán majster... Pozrite, pán majster, radšej odídem, hoci mi to príde zajedno: trpieť tu alebo inde.

CELINA (*neporozumel*): Trpieť...?

STANISLAV: Viac — mučiť sa, trápiť. Lepšie bude tak pre Marienku i pre mňa.

MARIENKA (*ako na trňoch, tajne zavzdychá*).

CELINA (*nepochopil, potom sa dovŕípi*): ... pre Marienku... A to ako myslíš?

STANISLAV (*otvorene*): Pán majster, vašu Marienku mám veľmi rád.

CELINA: Práve preto zostaň, načo ti odchádzať.

STANISLAV (*vyjavene sa pozerá*): ... načo mi... mám zostať... Pán majster...!

MARIENKA (*ako vo vytržení*): Otecko...!

ALŽBETA (*blažene*): Otec...! ty dobrý... Predsa...

CELINA: No a tú knižku jednako len daj sem. (*Stanislavovi vezme, dá Marienke*). Na a odlož ju do tvojej skrine. To bude váš chlieb.

MARIENKA (*nevie, či má plakať alebo smiať sa*): Otecko! Drahý otecko!

STANISLAV (*koná ako v podvedomí, v rukách krkve čiapku*): Pán majster...! (*S Marienkou odbehne vpravo.*)

9. výstup.

Celina, Alžbeta.

CELINA (*ako po boji*): No, toto je už v poriadku. (*Pochodí si.*)

ALŽBETA (*dojatá, blažene*): Otec, predsa len dobrý náš otec. Ani neviem —

CELINA (*neznesie to, skočí jej do reči*): Na žandárskej stanici som zariadil: Hríbik múku vráti, ja ju odovzdám a tým je vec vybašená. Len tí, tam v továrni keby nerobili z komára somára. (*Sebavedome.*) Aj tam zájdem, keď bude treba. A Chlebanovi tiež vysvetlím, len čo sa vráti z nemocnice.

ALŽBETA: Chleban je v nemocnici? A odkedy?

CELINA (*zbadá, že sa preriekol*): Ale... vieš... (*Pozrie, rozhodne sa inakšie.*) Nech to zostane medzi nami, rozumieš? Nie, aby si to dala na bubon.

ALŽBETA (*s tajeným strachom*): Stalo sa mu niečo, či —

CELINA (*skočí jej do reči*): Hovorím ti: nikomu ani slova! (*Tichšie.*) V obci sotva kto vie

o tom. Je tu pátracia stanica z mesta. Sú v civile, ale chodí s nimi aj niekoľko žandárov. Ľudia si myslia, že ešte stále skrz tú múku. Ale oni po inom sledia.

ALŽBETA (*ozvenou, tlmene*): ... po inom sledia ...?

CELINA: Včera večer po ôsmej nejaký šofér z cukrovaru i s dvoma robotníkmi, ako sa vracal s nákladným autom, našiel na križovatke pri Hliníku statkára Chlebana polomŕtveho.

ALŽBETA (*zdesená, tlmene*): Pane na nebi!

CELINA (*prudko, tlmene*): Hovorím — ani muk!

ALŽBETA (*premôže vzrušenie*): A žije?

CELINA: Žije, ale celý bol dokrvavený a ležal tam v bezvedomí.

ALŽBETA (*dusí v sebe hrôzu*): Hrozné ...!

CELINA: V prsiach vraj mal ranu od noža a hlavu dotlčenú — údajne päťou. Nôž našli pri ňom pohodený.

ALŽBETA: Otec, strach počúvať! Hrozné! Takto dokaličiť človeka. A kto alebo prečo — nevie sa?

CELINA: Iba toľko majú zistené, že sa vracal z cukrovaru a mal pri sebe štyridsaťosem tisíc korún. Pravda, u neho ich už nenašli.

ALŽBETA: Teda pre peniaze? Či sa nájde ta-

ký, čo siahne človeku na život pre tie nešťastné peniaze?

CELINA: Na svete sa všelijakí nájdu.

ALŽBETA (*pokročí stranou*): Chamtivosť...!

Len chamtivosť môže urobiť z človeka vraha. (*Hodí rukou, inakšie.*) A — čo taký... nemá svedomia. (*Zvýši hlas.*) Ale keby mu aspoň stúpili na päty.

CELINA: Možno sa im to aj podarí. Nôž majú a podľa toho sa dá.

10. výstup.

Predoší, Marienka.

MARIENKA (*zprava odo dvier*): Mamička, záhradník nám priniesol zeleninu. (*Preč.*)

ALŽBETA: Idem. (*Odchádza vpravo.*)

CELINA (*za ňou*): Žena, ako som hovoril: jazyk za zuby!

ALŽBETA (*zpomedzi dvier*): Hádám viem... (*Preč.*)

11. výstup.

Celina sám.

CELINA (*chodí, chvíľami postojí, ako by rozmýšľal. Jeho chovanie prezrádza duševný nepokoj. Tlmene*): Radšej by som mu, naničhodníkovi, bol dal aj neviem čo, len keby to

nebol vykonal. (*Hlasnejšie.*) Sprosté chlapčisko. Ale aké sprosté! Ako by som mu bol niekedy odoprel. (*Hrozí.*) Počkaj, však ťa ja skrešem! — takýmto spôsobom ísť za peniazmi. Iba čo starosti naženie človeku. Nezdara jedna...! — Keby ma nemrzelo čosi, zrúbal by som ho ako psa! Človek mu dá, reku, nech má stále pri sebe nejaký peniaz a on — tu ho máš: takéto ti vykoná! Potvora akási...!

12. výstup.

Predošlý, Tomáš.

TOMÁŠ (*príde zľava. Uzírc otca zachmúreného, s tvrdým pohľadom, zarazí sa, precedí*):
Dobrý deň, otec!

CELINA (*obzrel si ho, prísne*): Počúvaj, Tomáš, čo to zasa stváraš, ha?!

TOMÁŠ (*stojí ako prikovaný, neisto urazene*):
Stvárom... Čo stvárom?

CELINA (*nespustí s neho oči, tvrdo*): Netáraj mi tu hlúposti! Ešte dnes to bude vedieť celá dedina! A zajtra ti môžu v továrni dvere ukázať!

TOMÁŠ (*mlčí, zaťato hľadá dole*).

CELINA: Tak, čo ty na to? (*Tomáš mlčí.*) Ved' hovor!

TOMÁŠ (*zánovito*): Čo vám mám hovoriť? Najprv vy mne, čo sa vlastne stalo.

CELINA (*vzbítkne hnevom*): Ja ti hned' poviem, ak chceš! — ty naničhodník jeden! Poďívajme sa na neho: on sa vie ešte aj nevinne opýtať, ako by nevedel o ničom! (*Pridá do hlasu.*) A tú múku zo skladišťa kto ukradol, ha?! — Nevieš mi povedať?!

TOMÁŠ (*bezradne, dusí hnev*): Čo tak kričíte na mňa?!

CELINA (*pokročí*): Čo?! Ty nezdara jedna tvrdohlavá, ešte sa to na mňa aj osopí, nie, aby povolil a priznal sa! Či sa nazdávaš, že o tom neviem?!

TOMÁŠ (*povolí, hľadá stranou*): Kto vám čo hovoril?

CELINA: Nikto! Dnes som bol pre tvoju krádež na žandárskej stanici. Bol tam aj tvoj partner Hríbik a suseda Zuborová. — No?!

TOMÁŠ: Tá čo tam robila?

CELINA: Svedčiť bola. Videla, ako voz vošiel do Hríbikovho dvora.

TOMÁŠ (*s tajenou nenávisťou*): A ten somár čo tam natáral?

CELINA (*prudko*): Obaja ste rovnakí, len vás zapriahnuť — darebáci! Či vám to bolo treba?! Jemu zatvorila obchod, pokutujú ho, a ty asi poletíš z továrne!

TOMÁŠ (*poddal sa*): On žobronil a navádzal ma.

CELINA: No pravda! A ty, chytrák, si mu sa-

dol na lep a mňa takto špinavo okradol! — Že sa nehanbiš pred svetom, keď aj predo mnou nie. Málo si mal? Len tie ti chýbaly k bohatstvu? Čo?!

TOMÁŠ: Ved' vám hovorím, ako to bolo. Ustavične naliehal, aby som mu nejakú zaopatril.

CELINA: A ty rovna do otcovho! Však tam je dost! — Ty...! Ako by som ti nikdy nebol dal ani koruny. A takým špinavým podfukom: tovarišove topánky si obuje! — Ja naozaj neviem, Tomáš, kde si len podel rozum — takto si pošpiniť dobré meno! Ty — jeden úradník!

TOMÁŠ (*mlčí*).

CELINA: Pravda, teraz si zaťatý, nevieš slovo povedať.

TOMÁŠ (*tahostajne*): Čo vám mám vykladať, veď som už povedal.

CELINA (*prudko*): Hlúposti! Rozumné slovo chcem počuť, čo budeš potom, keď ti v továrni vypovedia!

TOMÁŠ (*odchádza vpravo, ozvenou, mrmle*): Vypovedia... Či je to len tak, ako si vy myslíte?

CELINA: Nuž a?! Vari si nemyslíš, že ti za to postavia slávobránu!

TOMÁŠ (*chrptom k Celinovi, odvrkne*): Nemusia! (*Preč.*)

13. výstup.

Celina, potom Peter, za ním Detektív.

CELINA (*hľadí za Tomášom, je bezradný*): Ty tvrdohlavec ...! Parom aby do tvojho všivavého panstva ...!

PETER (*zo zadných dvier*): Otec, Hríbikov sluha priviezol tú múku.

CELINA (*vo vlekú hnevu*): Prídem, len čo sa preoblečiem. (*Klopanie zľava.*) Ďalej!

PETER (*vojde*).

DETEKTÍV (*vojde zľava. Pohľad sľedivý, priateľský, ale odmerane*): Dobrý deň prajem!

CELINA (*nespustí s neho oči*): Dobrý deň.

DETEKTÍV: Ráčite byť pán Celina, mlynár?

CELINA: Áno.

DETEKTÍV (*podá Celinovi ruku*): Som od tajnej polície. (*I Petrovi podá ruku.*)

PETER: Som Celina.

DETEKTÍV (*Celinovi*): Váš syn?

CELINA: Áno.

14. výstup.

Predošli, Alžbeta, Marienka.

ALŽBETA (*vojdu zprava. Alžbeta je trochu zarazená*).

DETEKTÍV (*Alžbete, vládne*): Dobrý deň prajem! Pani Celinová s dcérkou?

ALŽBETA: Áno.

DETEKTÍV: Som od tajnej polície. Prosím o trochu zhovenia. Mám zistiť u vás nejaké drobnosti.

ALŽBETA (*s predtuchou zla, vzrušene*): A čo zasa, prosím vás? (*Vtom sa stretne s prísnyim pohľadom Celinovým, spamätá sa.*)

DETEKTÍV (*zbadá jej vzrušenie, vľúdne*): Nič zvláštne, buďte celkom spokojná. Iba niekoľko otázok na doplnenie istej záležitosti. (*Petrovi.*) Ako sa voláte krstým menom?

PETER: Peter.

DETEKTÍV: Kde ste sa zdržovali včera večer o ôsmej hodine?

PETER (*nechápavo sa pozerá, potom prirodzene*): Včera večer...? V mlyne som bol, ale aj tu doma. Ja nikdy nikde nechodím.

ALŽBETA (*tónom reči, výrazom tváre i posunkami rúk prezrádza duševný nepokoj*): Áno, on je stále doma, nikde nechodí.

DETEKTÍV: Verím, pani Celinová, verím, ale nateraz si prosím len jeho odpovede. (*Petrovi.*) Teda doma ste boli.

PETER: Doma.

DETEKTÍV: Mohli by ste mi ukázať váš nôž?

ALŽBETA (*pozrie na Celinu, vzdychne si*).

CELINA (*prestúpi s nohy na nohu*).

PETER (*zadivene*): Môj nôž...?

DETEKTÍV (*pozoruje*): Hej, váš malý vreckový.

PETER (*podľa zvyku hmatá po vreckách, vtom sa spamätá*): Jaj? — veď ho nemám.

DETEKTÍV (*skúmavo*): Nemáte?

PETER (*prirodzene*): Nie. Niekde som ho musel stratiť. Sám neviem, kde sa mi podel. (*Ukáže.*) Pred tromi dňami som ho ešte mal tu v kabáte.

ALŽBETA: Áno, tam ho mal, len stratiť ho musel. Ešte toho istého dňa ho hľadal, ale márne.

MARIENKA: Ja som tiež tu bola. Hľadali sme ho, ale darmo.

PETER (*ukáže*): Tu v bočnom vrecku som mal vtedy aj nejaké peniaze a tie tiež zmizly.

DETEKTÍV (*viac pre seba*): Teda aj peniaze. (*Pokyváva hlavou.*) Hm-hm... (*Petrovi.*) No a pamätáte sa, kedy ste mali nôž toho dňa v ruke naposledy?

PETER (*rozmyšľa*): Naposledy...? Pri raňajkách som si krájal chlieb. Potom, mohlo byť pred obedom, hľadám ho a nikde.

DETEKTÍV: Predsa: kde asi ste ho mohli stratiť?

MARIENKA (*vítazne*): Petrík, keď si bol na tej žandárskej stanici — hádam vtedy.

PETER: Skutočne! (*Rozpamätá sa.*) Ale nie,

vtedy nie. Nevieš, ved' som mal ten novší kabát.

DETEKTÍV (*ukáže*): A tento?

PETER (*ukáže*): Tam bol — na vešiaku.

DETEKTÍV: Zakiaľ ste sa nevrátili?

PETER: Áno. Potom som si ho obliekol, lebo som šiel do mlyna.

DETEKTÍV (*Alžbete*): A za ten čas, kým bol on preč, kto prišiel do tejto miestnosti?

ALŽBETA (*rozmyšľa, očami prejde po všetkých*): Kto . . . ? Marienka, potom som prišla ja a za nami ty, otec.

CELINA (*nevľúdne*): Ja som vás tu už našiel.

MARIENKA (*spomenie si*): Ale ešte predou mnou tu bol Tomáš.

CELINA (*nepozorovane zagáni na Marienku, nervózne*).

DETEKTÍV (*so záujmom*): Brat?

MARIENKA: Áno.

DETEKTÍV: Sám tu bol?

MARIENKA: Sám. (*Ukáže.*) Sedel tam za stolom a čosi čítal.

DETEKTÍV: Mohol tu byť dlho?

MARIENKA: Ani nie. Ja som odišla do mlyna, o chvíľu som sa vrátila a on tu už sedel.

DETEKTÍV: Nezdalo sa vám, že je nie taký, ako inokedy býval?

MARIENKA (*nesmelo*): Nuž . . . bol akýsi divný.

DETEKTÍV (*uspokojene*): Hej. Nevidel sa vám, pravda?

MARIENKA: Nevieľ, čo mu mohlo byť, ale taký zato nebýval.

DETEKTÍV (*prikyvkáva*): Áno, áno. (*Vytiahne Petrov nôž, podrží ho pred ním, vľúdne.*)
Poznáte tento nôž?

PETER (*necháľavo sa pozerá na nôž i na detektíva*): Pravdaže, veď je môj.

ALŽBETA (*prudko pokročí k detektívovi, zúľalo*): Nie, nie! Neverte, to neurobil Petriček! On ne —

CELINA (*skočí jej do reči, prudko*): Bláznies sa, či čo?!

MARIENKA (*vzrušená, tíš Alžbetu*): Mamička...!

DETEKTÍV (*vľúdne*): Páni, o čom rozpráľate? Či som povedal niečo. (*Nôž schová.*)

15. výstup.

Predošli, Tomáš,

TOMÁŠ (*vojde zľava, nič netušiac. Keď zočí tento neobyčajný výjav, zarazí sa, postojí*).

DETEKTÍV (*ide v ústrety Tomášovi, odmerane*): Mám slovo s pánom Tomášom Celinom?

TOMÁŠ (*tupo*): Áno.

DETEKTÍV (*podá mu ruku, pritom nebadane*

sa pozrie na prsteň): Som od tajnej polície.
(*Pevne.*) Odtlačok vášho prsteňa i s monogramom bol zistený na dobitej tvári statkára Róberta Chlebana.

TOMÁŠ (*prudko*): Neurážajte!

ALŽBETA (*s výkrikom, zúfalo*): Pane na nebi!
Tomáš...!

CELINA (*chová sa ako nepríčetný*): Tomáš...
ty...?

DETEKTÍV (*vytiahne Petrov nôž, podrží ho pred Tomášom, pozerajúc mu do očí*): Poznáte tento nôž?

TOMÁŠ (*nevšíma si, prudko*): Nepoznám!

DETEKTÍV (*pridá do hlasu*): Nie?! — Týmto istým nožom ste bodli statkára Chlebana do prs!

TOMÁŠ (*zúrivo*): Vyzývam vás, prestaňte ma urážať!

ALŽBETA (*zničená, zalamuje rukami*): Bože, Bože...! Tohto sme sa museli dožiť?

CELINA (*nezmôže sa na slovo, hlavu má ovisnutú*).

MARIENKA (*je veľmi vzrušená, ustúpi za matku, snaží sa upokojiť ju*).

PETER (*hľadá vyjavené a nechápavo*).

DETEKTÍV (*ostro*): Ja vás vyzývam, aby ste všetky veci, ktoré máte u seba, ihneď vyložili na stôl! (*Nôž schová.*)

TOMÁŠ (*prudko vykročí k ľavým dverám*):
Veľa by ste chceli!

DETEKTÍV (*skočí mu do cesty, siahne do vrecka*): Stojte, lebo použijem zbraň!

ALŽBETA (*božeká*).

TOMÁŠ (*postojí a zaryto hľadá do zeme*).

DETEKTÍV (*prísne nalieha*): Ako som vám rozkázal, všetko vyložte na stôl!

TCMÁŠ (*ide k stolu, vyhodí naň písomnosti a listy*).

DETEKTÍV (*dôrazne*): Chcem tu vidieť štyridsaťtisíc korún, ktoré ste vzali svojej obeti!

TCMÁŠ (*tvár zúrivá, s vražedným výzorom, gáni, siahne do bočného vrecka, na stôl vyhodí hrubšiu obálku*).

DETEKTÍV (*nazrie do obálky, vopchá ju do vrecka, pevne*): V mene zákona vás zatýkam!
(*Ostro ukáže na dvere.*) Poďme!

TOMÁŠ (*neobzrie sa na nikoho, rázne vykročí*).

DETEKTÍV (*ide za ním. Prítomným mierne*):
S Bohom! (*Obidvaja preč.*)

ALŽBETA (*spamätá sa, Celinovi, zúfalo*): Bože!
— Otec, tvoje peniaze a nerozumná zhovievavosť zabily nám syna!

Koniec tretieho dejstva.

OTCOV HRIECH. Napísal Imrich Šilhavík. Vyšlo ako 18. sväzok divadelnej knižnice „Serafínske javisko“, ktorú rediguje P. Libor J. Mattoška, OFM, nákladom Serafínskeho sveta v Prešove. — Vytlačila „Pravda“, grafické a vydavateľské podniky, filiálka vo Zvolene, roku Pána 1948.

Knižnica »Serafínske javisko«

Dostať vyšly tieto sväzky: 1. **Ctíboh Samotinský: POMNÍK NA HROBE OTCOVOM.** Činohra v piatich dejstvách. Cena 4 Kčs. Rozobrané. 2. P. Libor Mattoška, OFM: **ELIENNE.** Dejeprísna hra z doby prenasledovania katolíkov v Anglii v piatich dejstvách. Cena 4 Kčs. 3. P. Libor Mattoška, OFM: **PRVÉ A POSLEDNÉ SVÄTÉ PRIJÍMANIE.** Div. hra v troch dejstvách z dob veľkej francúzskej revolúcie r. 1789. II. vyd. Cena 11 Kčs. 4. P. Libor Mattoška, OFM: **OBNOVENÝ SVET.** Vianočná divadelná hra v troch dejstvách s premenou. Cena Kčs 15.—. 5. P. Libor Mattoška, OFM: **PRESADENÝ KVET.** Vianočná divadelná hra v štyroch dejstvách so spevmi. Cena 17 Kčs. 6. P. Libor Mattoška, OFM: **CESTA RADOSTI.** Vianočná divadelná hra v štyroch dejstvách so spevmi. Cena 17 Kčs. 7. P. Libor Mattoška, OFM: **PRERUŠENÁ HRA.** Humoreska v jednom dejstve. 8. Fr. Elzeár J. Jakubík, OFM: **RADOSŤ ŠTEDRÉHO VEČERA.** Vianočná rozprávka pre mládež v 3 dejstvách. Cena Kčs 15.—. 9. Julo Mikuláš: **ŠTEDROVEČERNÝ SEN.** Spevný vianočný výstup pre školské dievky. Cena Kčs 4.50. 10. Fr. Elzeár J. Jakubík, OFM: **PODIVNÝ ZVONČEK.** Rozprávka v 4 dejstvách. Cena 12 Kčs. 11. Fr. Elzeár J. Jakubík, OFM: **NEVESTA ZO ŽALÁRA.** Zdramatizovaný obraz ľudu v 4 dejstvách. 12. E. S. Š.: **NAD PRIEPASTOU.** Vianočná hra v troch dejstvách. 13. E. S. Š.: **PATRIARCHA Z ASSISI.** Hra zo života sv. Františka z Assisi. Cena 18 Kčs. 14. M. Lucký: **BIELY OBLÁČIK.** Hra v troch dejstvách. 15. Metod Lucký: **KÝM NEPRIŠLO SVETLO.** Dráma v siedmich obrazoch z časov prenasledovania kresťanov. 16. Fr. Elzeár Jakubík, OFM: **MILOSŔDNÁ SIROTA.** Vianočná divadelná hra. Tri dejstvá a dve premeny. 17. Ján a Karol Filip: **BIELY ČLN.** Divadelná hra v štyroch dejstvách. 18. Imrich Šilhavík: **OTCOV HRIECH.** Obraz zo života v troch dejstvách.